

ΕΡΜΗΣ ὁ ΛΟΓΙΟΣ.

Ἀπριλίου αἶ.

8

1817.

Πρὸς τοὺς λογίους Ἐκδότας τοῦ Λ. Ἑρμοῦ.

Ὅτι ἡ ἀκριβὴς γνῶσις τῆς καταστάσεως τῶν προγόνων μας εἶναι ἐν ἀπὸ τὰ συντελεστικώτατα μέσα πρὸς τὸν φωτισμὸν μας καὶ τὴν καλλιτέρευσιν τῆς καταστάσεώς μας, τοῦτο κοινὰ ὅπου μᾶς τὸ εἶπαν καὶ ἄλλοι ὁμογενεῖς, εἶναι σχεδὸν καὶ καθ' ἑαυτὸ φανερόν· ἐπειδὴ καθὼς ὁ ἀτομικὸς ἄνθρωπος δὲν ἡμπορεῖ νὰ γένῃ ἐκεῖνο, ὅπου πρέπει νὰ εἶναι, καὶ νὰ ὑπάρχῃ κατὰ τὸν σκοπὸν ὅπου εἶναι πλασμένος, κατ' εἰκόνα διλαδὴ καὶ ὁμοίωσιν τοῦ Θεοῦ, ἂν δὲν γνωρίσῃ τὸν ἑαυτόν του· ἔτσι καὶ ἓνα ἔθνος, ἂν δὲν γνωρίσῃ τὸν ἑαυτόν του, εἶναι ἀδύνατον νὰ γένῃ ἐκεῖνο, ὅπου πρέπει νὰ εἶναι, καὶ νὰ ὑπάρχῃ σύμφωνα μὲ τὸν σκοπὸν τῆς ὑπάρξεώς του. Καὶ καθὼς εἰς ὅλα τὰ πράγματα σχεδὸν ὁ βαθμὸς τῆς ἐντέλειας καὶ ἀκρίβειας τῶν γνώσεών μας εἶναι εἰς εὐθὺν λόγον μὲ τὸν ἀριθμὸν τῶν διαφορᾶν σχέσεων, ὅπου εἰς αὐτὰ εὐρίσκομεν, ἔτσι καὶ τὰ ἔθνη, ὅσα τὸν φωτισμόν τους ἐπιθυμοῦν, διὰ νὰ γνωρίσουν ἀκριβῶς τὴν κατάστασίν των, πρέπει νὰ τὴν συγκρίνουν μὲ τῶν λοιπῶν ἐθνῶν, καὶ τῶν συγχρόνων καὶ τῶν παλαιῶν· λοιπὸν — Καὶ εὐτυχὲς εἶν' ἐκεῖνο τὸ ἔθνος, τὸ ὁποῖον καθ' ὅλα εἶναι τρόπον τινα συνέχεια λαμπροῦ καὶ κατὰ τὴν οὐσίαν μεγάλου ἔθνους, ὅχι ὅτι διὰ τοῦτο ἔχει τάχα δικαίωμα νὰ καυχᾶται ὡς εὐγενέστατον τῶν ἐθνῶν, καὶ ἀναίσχυντα νὰ ἀλαζονεύεται, ἀλλ' ὅτι καὶ τὰ τῆς ἀπογονίας αἰσθήματα, καὶ ὁ οὐρανὸς ἐκεῖνος ὁ ἴδιος, καὶ ἡ γῆ, καὶ ὁ αἶρας καὶ τὰ λοιπὰ ἐρεβίζουν σωτηριωδῶς τὴν φιλαυτίαν του, καὶ τὸ ἐμπνέουν περὶ σσότερον θάρρος πρὸς τὰ καλὰ. —

Ἐπειδὴ δὲ ὁ κύριος καὶ μόνος σκοπὸς τοῦ Λογίου Ἑρμοῦ εἶναι ὁ φωτισμός μας, διὰ τοῦτο πρέπει νὰ μᾶς κοινοποιῇ ὅχι μόνον τὰ ἐδικά μας καὶ τῶν ἄλλων συγχρόνων ἐθνῶν,

Αἱ τρεῖς πρῶται διαφοραὶ ὡς πρὸς τὸ μέγεθος, τὸ σχῆμα καὶ τὸν σύνδεσμον τῶν κατόπτρων φαίνεται πῶς ἐπήγασαν ἀπὸ τὰς ἐξῆς περιόδους τοῦ Ἀνθεμίου:

Πρῶτον· Κατὰ τὸν Ἀνθέμιον πρέπει τὰ πλαγινὰ κάτοπτρα νὰ ἐνωθοῦν μὲ τὸ μεσαῖον κατὰ τὴν μικρὰν διάμετρον (τοῦ ἐξαγώνου) — ἀπὸ ἥττονος ὀλίγης διαμέτρου — εἶναι λοιπὸν πιθανόν ὅτι ὁ Τζέτζης, ἐπειδὴ δὲν ἐξέτασε προσεκτικώτερον τὸ πρᾶγμα, ἐθεώρησεν αὐτὴν τὴν μικρότητα κατὰ σύγκρισιν μὲ τὴν διάμετρον τοῦ μεσαίου κατόπτρου, καὶ διὰ τοῦτο τὰ πλαγινὰ κάτοπτρα ἔπρεπε νὰ εἶναι μικρότερα.

Δεύτερον· Ἐπειδὴ ὁ Ἀνθέμιος λέγει ρητῶς, ὅτι καὶ τὰ πλαγινὰ κάτοπτρα εἶναι ἐξαγωνικά (τούτω παρακείμενα ἑτέρα ὅμοια ἑσόπτρα ἐξαγωνικά), εἶναι πολλὰ παράξενον πόθεν ὁ Τζέτζης τὰ ἐφαντάσθη 24 γωνικά· ἐκτὸς τοῦτου ἀντιγράφει ὁ ἴδιος, ἐπειδὴ εἰς τὴν αὐτὴν ἀράδα ἀναφέρει τὰ μικρὰ κάτοπτρα ὡς ὅμοια μὲ τὸ μεσαῖον (μικρὰ τοιαῦτα κάτοπτρα), τὸ ὁποῖον ὡς ἐξαγώνον ἐπερίγραψεν· ἴσως ὁ ἀριθμὸς Εἴκοσι τεσσαρῶν, ὁ ὁποῖος προηγεῖται τῶν λέξεων τοῦ Ἀνθεμίου, ὁποῦ ἀνωτέρω ἀναφέραμεν, εἶναι ἡ αἰτία τούτου· πλὴν ὁ Ἀνθέμιος δείχνει μὲ τοῦτο, ὅτι χρειάζεται τ' ὀλιγώτερον 24 ἀκτῖνες ν' ἀντανakλασθοῦν διὰ νὰ ἠμπορέσουν νὰ φλογίσουν καύσιμα σώματα, καὶ μὲ ὅλον ὁποῦ ἐδῶ ὁ ἀριθμὸς 24 δὲν ἔχει καμμίαν ἀναφορὰν μὲ τὸ σχῆμα τῶν κατόπτρων, ἐπειδὴ ὅμως ἀπέχει πολλὰ ὀλίγον ἀπὸ τὸν τόπον τῆς περιγραφῆς των, συμπεραίνω, ὅτι ὁ Τζέτζης τὸν ἐσύγχισε μὲ τὸ σχῆμα, καὶ τὸν ἀνάφερεν εἰς τὰς γωνίας τῶν μικρῶν τοῦ κατόπτρων· ἴσως προσέτι διὰ τὸ μέτρον τοῦ ζήχου ἀντὶ Εἴκοσι τεσσαρᾶ ἐμεταχειρίσθη τὸ τετραπλᾶ, ὡς πρὸς τὸ ἐξαγώνον δηλαδὴ, τὸ ὁποῖον προτοῦ ἐπερίγραψε· καὶ ἐπειδὴ διόλου συγχισμένα καὶ χωρὶς γνῶσιν τοῦ πρᾶγματος ἔκαμε τὴν περιγραφὴν του, κλίνω νὰ δώσω πίσιν εἰς αὐτὸν τὸν συμπερασμὸν, καὶ μάλιστα ἐνῶ μετ' ὀλίγου θὰ ἀναφέρωμεν ἐν πολλὰ μέγαλον παράδειγμα ἐφαρμομῆς προσαρμογῆς.

Τρίτον· Ὁ Ἀνθέμιος λέγει; ὅτι εἶναι ὠφελιμώτερον νὰ μεταχειρισθῇ τινὰς πολλὰ τοιαῦτα κατασκευάσματα παρὰ ἓν μόνον, καὶ νὰ βαλθοῦν εἰς ἀνάλογον διάστημα εἰς τὸ ἀ-

να μεταξύτερον κατὰ τὴν ἀπόστασιν τοῦ καυσίμου σώματος, ὁ Τζέτζης, φαίνεται, ἀνάφερε τοῦτο εἰς τὰ πλαγινὰ καὶ τὸ μεσαῖον κάτοπτρον, κ' ἐκ τούτου ἡ ἀπάτη του ὡς πρὸς τὸν σύνδεσμον τῶν κατόπτρων· Αὐτὸς ὁ συμπερασμὸς γίνεται μᾶλλον πιθανώτερος, ἂν παρατηρήσωμεν, ὅτι ὁ Τζέτζης μεταχειρίζεται τὰς ἰδίας λέξεις τοῦ Ἀνθεμίου διασημα σύμμετρον.

Ἡ τετάρτη ἀπάτη τοῦ Τζέτζη διὰ νὰ ἐξηγηθῇ, πρέπει νὰ γυρίσῃ τινὰς εἰς τὸ πρῶτον πρόβλημα τοῦ Ἀνθεμίου· εἰς αὐτὸ ὁμιλεῖ περὶ τοῦ μεσημερινοῦ, καὶ περὶ τῶν χειμερινῶν καὶ θερινωδῶν ἀκτίνων, καὶ τοῦτο ὁ Τζέτζης τὸ ἐμετάφερεν αὐτολεξεῖ εἰς τὴν περιγραφὴν του, χωρὶς νὰ συλλογισθῇ, ὅτι ἐδῶ εἶναι ὁ λόγος περὶ δύο ἀντικειμένων παντάπασι διαφορετικῶν ἀπὸ τὸ ἀνωτέρω.

Τελευταῖον ἡ πέμπτη ἀπάτη προῆλθεν ἀπὸ τῆς σφαδῆς ἐννόησιν ἐκείνης τῆς περιόδου τοῦ Ἀνθεμίου, ὅπου λέγει, ὅτι τὰ περίξ κάτοπτρα πρέπει ἀναγκαίως νὰ κλίνουν πρὸς τὸ μεσαῖον, καὶ κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον ὁ ἀντανακλασθῶν εἰς τὴν μέσῃ αἱ ἀκτῖνες· ὁ Τζέτζης, φαίνεται, ἐσύγχισε τὴν λέξιν τὸ μέσον μετὰ τὸ μέσον κάτοπτρον, κ' ἐκ τούτου ἡ ἀπάτη του (*).

(Ἡ συνέχεια ἀκολουθεῖ.)

Πρὸς τοὺς Ἑλλογιμωτάτους ἐκδότας τοῦ Λογίου Ἑρμοῦ.

Ἐκ Κωνσταντινουπόλεως, τῇ 30 Ἰανουαρίου 1817.

Παρακινήθεις ἀπὸ τὴν πρὸς πάντας τοὺς λογίους διὰ τῆς Ἀνακηρύξεως πρόσκλησίν σας, καὶ χρέος μου νομίσας νὰ συνεισφέρω, τὸ δυνατόν, εἰς τὴν φιλολογικὴν ἐφημερίδα, τὴν ὁποίαν φιλοπονεῖτε μετὰ κρίσιν καὶ ζήλον ἀξιεπαινον, μετέφρασα τὸ παρὸν τοῦ Δαλεμδέρτου πονημάτιον. Ἄν λοιπὸν κρίνετε τὴν μετάφρασιν ἀξίαν φωτός, καὶ τὸ πόνημα αὐτὸ ἀφελίμον, θέλετε τὸ κατατάξαι, ὅποτεν ἀγαπᾶτε, ἢ

(*) Μετ' ὅλον ὅπου ὅλα τὰ χειρόγραφα συμφωνοῦν, ἐνδεχόμενον ὅμως τὸ εἰς τοῦτο νὰ εἶναι ἐσφαλμένη ἀνάγνωσις ἀντὶ τοῦ εἰς τ' αὐτὸ καὶ τότε ἡ ἐξήγησις τοῦ Τζέτζη συμφωνεῖ μετὰ τοῦ Ἀνθεμίου· ὁ Dupuy ὅμως προκρίνει τὴν συνειθισμένην ἀνάγνωσιν.

· παραρτίσει εἰς τὴν ἡμερίδα· εἰδεμὴ, ρίψατέ το ἀφ' ὧς ὅπου ρίπτονται ὅλα τὰ ἄχρησα. Ὑγιαίνετε.

· Θ — Π. Βυζάντιος.

Περὶ τῆς Ἀρμονίας τῶν γλωσσῶν, καὶ ἰδίως περὶ τῆς ἀρμονίας, τὴν ὁποίαν νομίζουσι τινὲς ὅτι αἰσθάνονται εἰς τὰς νεκρὰς γλώσσας. Ἐντεῦθεν καὶ περὶ τοῦ Λατινισμοῦ τῶν νεωτέρων — Ἐκ τῶν Φιλολογικῶν, Ἱστορικῶν καὶ Φιλοσοφικῶν Συμμίκτων τοῦ Δαλεμβέρτου, εἰς Τόμ. Β'. Ἐν Λουγδούνῳ τῶν Βαταύων, 1783. Τόμ. Β'. Σελ. 459 (1).

Ἀκούομεν καθ' ἡμέραν λογίους κηρύττοντας τὴν ἀρμονίαν τῆς Ἑλληνικῆς καὶ τῆς Λατινικῆς γλώσσης, καὶ τὴν ὑπεροχὴν, τὴν ὁποίαν ἔχουσι κατὰ τοῦτο ἑπάνω εἰς τὰς νεωτέρας γλώσσας, χωρὶς ἄλλα ἔτι μεγαλύτερα προτερήματα, τὰ ὅποια ἐξήρτηνται ἀπὸ τὴν φύσιν καὶ τὸ ἴδιωμα τῶν εἰρημένων δύο γλωσσῶν. Οἱ περὶ τῆς ἀρμονίας τῶν νεκρῶν καὶ σαρῶν γλωσσῶν θαυμασμοὶς παρατηρεῖται μάλιστα εἰς ἐκεῖνους, ὅσοι δαπανήσαντες πολὺν καιρὸν εἰς τὸ νὰ τὰς σπουδάσουν, φαντάζονται ὅτι τὰς ἤξεύρουσι καλὰ, καὶ τὰς ἤξεύρουσι τῷ ὄντι ὅσον καλὰ ἢ μπορεῖ νὰ ἤξεύρητις ἀποθαμμένην γλῶσσαν, τουτέστι πολλὰ κακά.

Οὗτος ὁ ἐνθουσιασμός, ὁ ὁποῖος δὲν εἶναι πάντοτε, ὁ

(1) Ἰωάννης Δαλεμβέρτος (Jean Dalember) ἐγεννήθη ἐν Παρισίῳ κατὰ τὸ 1717 ἔτος. Ἐδειξε νωρὶς ἄκραν εὐφυΐαν διὰ τὴν Γεωμετρίαν, καὶ συναριθμῆθη μετὰ ταῦτα μὲ τοὺς πρώτους Μαθηματικοὺς καὶ φιλοσόφους, καὶ μὲ τοὺς καλοὺς συγγραφεῖς τῆς γλώσσης του· διότι ἐν ᾧ ἐκαλλιερгоῦσε καὶ μὲ τὰς ἀνακαλύψεις του ἐπλούτιζε τὰς ὑψηλὰς μαθήσεις, ἐνασχολεῖτο ἐν ταύτῃ περὶ τοὺς λόγους, καὶ ἐγύμναζε τὴν φιλοκαλίαν του μὲ τὴν ἐλευθερίαν τεχνῶν τὴν θεωρίαν· ἀγάπησε δὲ μάλιστα τὴν Μουσικὴν, περὶ τῆς ὁποίας καὶ συνέγραψε πόνημα σοειωδὲς ἐπαινούμενον ἀπὸ τοῦ εἰδήμονος. Τὰ φιλοσοφικὰ καὶ ἐπιστημονικὰ του συγγράμματα εἶναι πολλὰ καὶ ἐπίσημα, καὶ τὰ φιλολογικὰ ὀχι ὀλίγα. Οἱ Προοιμιακοὶ αὐτοῦ λόγος εἰς τὴν Ἑγκυκλοπαιδεΐαν εἶναι ἐν ἀπὸ τ' ἀριστουργήματα τῆς Γαλλικῆς φιλολογίας. Ἀγαπήθη καὶ ἐτιμῆθη ἀπὸ τοὺς ἐνδοξοτάτους τοῦ καιροῦ τοῦ ἀνδρα διὰ τὴν ἀρετὴν καὶ σοφίαν του. Οἱ Μέγας Φριδερίκος καὶ ἡ Μεγάλη Αἰκατερίνη εἶχον συνεχῆ ἀλληλογραφίαν μ' αὐτόν. Ἡ ἀείμνητος Αὐτοκρατορὶσα τὸν ἐπροσκέλεσε μὲ μεγάλας καὶ λαμπρὰς προσφορὰς εἰς τὴν Πετρούπολιν διὰ νὰ ἐκπαιδεύσῃ τὸν διάδοχον τοῦ θρόνου υἱόν της. Ἀλλ' ὁ σοφὸς ἐπροτίμησε τὴν πατρίδα καὶ τοὺς φίλους του ἀπὸ τὰς βασιλικὰς αὐλὰς καὶ τὰ δῶρα τοῦ πλούτου. Ἀπέθανε δὲ κατὰ τὸ 1783 ἔτος, ἀφήσας ὄνομα ἀθάνατον. Τὸν διεδέχθη εἰς τὴν Γαλλικὴν Ἀκαδημίαν καὶ ἐγκοιμήσαν αἰῶς ὁ κλεινὸς καὶ φιλέλλην Choiseul-Gouffier. Θ — Π.

σον φαίνεται, ειλικρινής, πιγάζει ἀπὸ φιλαυτίαν ἀρετὰ συγγνωσὴν. Ἀφοῦ ἐκοπίασε πολλὰ ὁ δεῖνα διὰ τὰ σπουδασθὴ μίαν δύσκολον γλῶσσαν, δὲν θέλει νὰ νομίζῃ ὅτι ἔχασε τὸν κόπον του, ἀλλὰ μάλισα νὰ φαίνεται εἰς τὰ ὄμμα-
τα τῶν ἄλλων ὅτι ἀντεμείβῃ πολλαπλασίως δι' ἑσους κό-
πους ἐδοκίμασε, καὶ τοὺς λέγει μὲ ψυχρὸν πάθος· Ἀ! νὰ
ἤξευρες Ἑλληνικά!

Ὅσοι ἤξεύρουσιν, ἢ νομίζουν ὅτι ἤξεύρουσιν Ἑβραϊκὰ, Ἀρα-
βικὰ, Συριακὰ, Κοπτικὰ (1), Περσικὰ, Σινικὰ (2) κ. τ. λ.,
φρονοῦσι, καὶ λαλοῦσιν ὁμοίως καὶ διὰ τοὺς αὐτοὺς λόγους.
Ἡ γλῶσσα, τὴν ὁποίαν ἔμαθαν, εἶναι πάντοτε ἡ ὠραιότε-
ρα, ἡ πλουσιωτέρα, ἡ ἀρμονικωτέρα, καθὼς σχεδὸν οἱ ἐν
ἀξιώματι εἶναι πάντοτε εἰς τὸν προσατευόμενον αὐτῶν ἄν-
δρες ἔξοχοι καὶ ὑπερφυεῖς. Ἀλλ' ὁ βαθμὸς τῆς ἀξίας τοῦ ἐν
τέλει ἀνθρώπου πρόκειται εἰς τὸ φανερόν, καὶ ἂν οἱ πρὸς
αὐτὸν ἔπαινοι ἦναι ἀνάρμοστοι, ἐξελέγχονται μὲ ὄνειδος ἀ-
πὸ τὸ κοινόν· αἱ δὲ καλούμεναι σοφαὶ γλῶσσαι ἀγνοοῦνται
σχεδὸν τελείως, καὶ οἱ πανηγυριζαίτων δὲν φοβοῦνται ν' ἀ-
παντήσωσιν ἀντιρρήσεις· διότι ὅσοι ἤμποροῦσαν νὰ τοὺς
ἐναντιωθοῦν, ἔχουν τὸ αὐτὸ συμφέρον εἰς τὸ νὰ ἐκθειάζωσι
τὰ σπουδαζόμενα καὶ λατρευόμενα ὑπ' αὐτῶν.

Οἱ νεώτεροι Λατινισταὶ καὶ Ἑλληνισταὶ δὲν εἶναι ὁμοίως
ἀπρὸςμάχητοι. Ἐπειδὴ πολλοὶ ἄλλοι παρ' αὐτοὺς ἔχουσι κά-
ποιαν νύξιν τῆς Ἑλληνικῆς, καὶ γνωστὴν ἰκανῶς ὀρθὴν τῆς
Λατινικῆς, εὐκόλον εἶναι νὰ τοὺς σενοχωρήσῃ τις περὶ τοῦ
πράγματος, διὰ τὸ ὅποσον φωνάζουσι τόσον.

Τοὺς λέγομεν, παρδείγματος χάριν· Οἱ Γάλλοι, οἱ Ἀγ-
γλοὶ, οἱ Γερμανοὶ, οἱ Ἰταλοὶ προφέρουν τὰ Λατινικά μὲ
τρόπον πολλὰ διάφορον, ὥστε μόλις καταλαμβάνουν ἕνας
τὸν ἄλλον προφέροντες, καὶ μόλις σοχάζονται ὅτι ἐμιλοῦν
τὴν αὐτὴν γλῶσσαν (3). Ὅλοι μ' ὅλον τοῦτο εὐρίσκουν εἰς

(1) Τὸ καίμενον ἔχει Κοπτικὰ ἢ Κοπτικά. Τὸ πρῶτον εἶναι παρὰ
φθορὰ τοῦ δευτέρου, καθὼς καὶ τοῦτο τοῦ, Αἰγυπτιακά· ἔξω ἂν θέλῃ τις
νὰ τὸ παραῖξ ἀπὸ τὸ, Κοπτὲς, πόλεως Αἰγυπτίας ὄνομα. Θ — Π.

(2) Κινεζικά.

(3) Εἰς τὴν Ἑλληνικὴν συμβαίνει ἀκόμη χειρότερα. Οἱ Διδασκῆται θε-
βαινοὶ „ὅτι δὲν εἶναι σπάνιον νὰ εὑρῇ τινα εἰς τὴν Γαλλίαν δύο σοφοὺς,
„οἵτινες ἐννοοῦντες κάλλιστα τὴν Ἑλληνικὴν γλῶσσαν, δὲν καταλαμβάνουν ἑ-

αὐτὴν ἀρμονίαν. Εἶναι δυνατόν νὰ ἦναι ὅλοι ὁμοῦ εἰλικρινεῖς, ἀφ' οὗ δὲν προφέρουσι κυρίως τὴν αὐτὴν γλῶσσαν; Καὶ δὲν ἔπεται ἐκ τούτου ὅτι ἡ νομιζομένη αὕτη ἀρμονία, τὴν ὁποίαν ὅλοι οἰνεώτεροι λατινισαὶ ὑπερεταινοῦσιν, ὑπάρχει εἰς τὴν φαντασίαν των, τοῦλάχιστον ὅσον καὶ εἰς τὴν ἀκοήν των;

Διὰ νὰ λύσωμεν, ὅσον μᾶς εἶναι δυνατόν, τοῦτο τὸ ζήτημα, πρέπει πρῶτον νὰ προσδιορίσωμεν τί νοοῦμεν, ἢ τί πρέπει νὰ νοοῦμεν μὲ τὸ Ἀρμονία τινὸς γλώσσης. Πρέπει ἔπειτα νὰ ἐξετάσωμεν εἰς τί συνίσταται ὡς πρὸς ἡμᾶς ἡ τῶν νεκρῶν γλωσσῶν ἀρμονία, καὶ μάλιστα τῆς λατινικῆς, ἣτις ἀπ' ὅλας τὰς νεκρὰς γλώσσας μᾶς εἶναι ἡ συνιθεστέρα καὶ γνωριμωτέρα.

Ἄς παρατηρήσωμεν πρῶτον ὅτι ἐκεῖνο ὅπου ὀνομάζομεν ἀρμονίαν τῆς γλώσσης ἔπρεπε μᾶλλον νὰ ὀνομασθῇ μελωδία. Διότι ἀρμονία κυρίως εἶναι ἡ ἐκ τῶν συγχρόνως ἀκουσμένων, μελωδία δὲ ἡ ἐκ τῶν ἀλληλοδιαδόχων φθόγων ἡδονή. Ἀλλὰ μὲν ἐκεῖνο ὅπου ὀνομάζομεν ἀρμονίαν τῆς γλώσσης, εἶναι ἡ ἡδονὴ ἡ ἐκ τῆς ἀκολουθίας τῶν φθόγων ἐν τῷ λόγῳ. Κάλλιον λοιπὸν ἦτον νὰ ὀνομάσωμεν τὴν τοιαύτην ἡδονὴν μελωδίαν. Δὲν πειράζει ὅμως νὰ μεταχειρισθῶμεν τὰς συνειθισμένας λέξεις, ἀφ' οὗ ἐπροσκολλήσαμεν εἰς αὐτὰς τὴν πρέπουσαν ἀκριβῆ ἰδέαν.

Διὰ νὰ ἀναλύσωμεν καλὰ τὴν ἐκ τῆς ἀκολουθίας τῶν φθόγων ἡδονὴν, πρέπει νὰ διαλύσωμεν τὴν ἀκολουσίαν αὐτὴν εἰς τὰ μέρη καὶ σοιχεῖά της. Ἀλλὰ μὲν αἱ φράσεις συντίθενται ἐκ λέξεων, αἱ δὲ λέξεις ἐκ συλλαβῶν. Ἄς ἀρχίσωμεν λοιπὸν ἀπὸ τὰς συλλαβὰς. Αἱ συλλαβαὶ συντίθενται ἢ ἀπὸ ἀπλῶς φωνηέντων, ἢ ἀπὸ σύμφωνων ἐνωμένων μὲ φωνηέντων. Ἀλλὰ μετὰ τῶν φωνηέντων καὶ συμφώνων ἄλλα εἶναι δυσκολώτερα, ἢ εὐκολώτερα εἰς τὴν προφορὰν, ἀφανέστερα, ἢ τραχύτερα ἢ δὲ συμπλοκὴ τούτων τῶν συμφώνων καὶ φωνηέντων κάμνει τὴν συλλαβὴν κατὰ τὸ μᾶλλον καὶ ἥττον μαλακὴν, τραχεῖαν, ἢ ἄφανον. Πρὸς τούτοις, καθὼς

„καὶ τὸν ἄλλον εἰς τὴν ὁμιλίαν“. Τὸ ἄτοπον εἶναι θηρίον πολυκέφαλον· ἀφ' οὗ μίαν φωνὴν ἀφήσῃ τινα τὴν εὐθεῖαν ὁδὸν, δὲν εἶναι παράδοxon νὰ περιπλανᾷται εἰς ἀπείρους ἀβάτους καὶ ἀκανθώδεις δρόμους. Θ — Π.

ἄλλαι συλλαβαὶ προφέρονται εὐκολώτερα παρ' ἄλλας, ὁμοίως συμβαίνει καὶ εἰς τὰς συλλαβῶν ἀκολουθίας. Μία συλλαβὴ τὸσον εὐκολώτερα ἢ δυσκολώτερα προφέρεται κατόπιν ἄλλης, ὅσον τὸ ὄργανον ἐφύλαξε περισσότερον ἢ ὀλιγώτερον τὴν διάθεσιν ὅπου ἐχρειάσθη νὰ λάβῃ διὰ νὰ προφέρῃ τὴν πρώτην. Καὶ ἐδῶ πρέπει νὰ παρατηρήσωμεν ὅτι δύο σύμφωνα κατὰ συνέχειαν, ἀποτελοῦσιν ἑκάστων μίαν συλλαβὴν, διότι πάντοτε εὐρίσκεται ἀναγκαίως ἐν ᾧ ἄφωνον μεταξὺ τῶν δύο (1). Καὶ ἐπειδὴ τὸ ἄφωνον τοῦτο ἔ διατρέχει γλῆγορα, καὶ δὲν ἐκφωνεῖται σχεδὸν, τὸ ὄργανον πρέπει νὰ κάμῃ περισσότερον ἀγῶνα διὰ νὰ ἐκφέρῃ τὸ διπλοῦν σύμφωνον. Ἰδοὺ διὰ ποίαν αἰτίαν ὅσαι γλώσσαι, καθὼς ἡ Γερμανικὴ, εὐποροῦσιν ἀπὸ ἀλλεπάλληλα σύμφωνα, εἶναι τραχύτεραι ἀπὸ ἄλλας γλώσσας, εἰς τὰς ὁποίας ἡ ἀλλεπάλληλος τῶν συμφώνων θέσις εἶναι σπανιωτέρα.

Γλώσσα πλουτοῦσα ἀπὸ φωνήεντα, καὶ μάλις αἰδέα, καθὼς ἡ Ἰταλική, ἤθελεν εἶναι ἡ γλυκυτέρα ἀπὸ ὅλας, πλὴν ὅχι ἴσως καὶ ἀρμονικωτέρα. Διότι ἡ μελωδία, διὰ νὰ εὐαρεσῇ, πρέπει νὰ ᾄδῃ ὅχι μόνον γλυκεῖα, ἀλλὰ καὶ ποικίλη. Γλώσσα δὲ ἔχουσα, καθὼς ἡ Ἰσπανικὴ, φωνήεντα καὶ σύμφωνα μαλακὰ ἀρμολογίως συγκερασμένα μὲ εὐηχότερα, αὐτὴ ἤθελεν εἶναι ἴσως ἡ ἀρμονικωτέρα ἀπὸ ὅλας τὰς γλώσσας.

Ἡ τοῦ λόγου μελωδία ἔχει πολλὴν σχέσιν μὲ τὴν μουσικὴν μελωδίαν. Ἡ μελωδία ἡ ἔχουσα μόνον διατονικὰ διαστήματα, ἤθελεν εἶναι ἐκλελυμένη· ἡ δὲ ἀπὸ μόνον τὰ συμφωνότατα διαστήματα συγκειμένη, καθὼς ἀπὸ τὸ δια τριῶν καὶ διὰ πέντε, ἤθελεν εἶναι μενότονος, ἀηδὴς καὶ πενιχρά. Πρέπει νὰ παραμηνύῃ τις ἀρμολογίως μεγαλύτερα, μάλις αὐτὴ καὶ διάφωνα διαστήματα, διὰ νὰ προξενήσῃ εἰς τὴν ἀκοὴν

(1) „Τὸ ἄφωνον ἔ ὑπάρχει εἰς ὅλας τὰς γλώσσας, ἂν καὶ εἰς μόνην „τὴν Γαλλικὴν ἔχῃ ἀλφαθητικὸν σημεῖον [e], καὶ δύναμιν ἐκτιμητήν· „διότι φυσικῶς ἀδύνατον εἶναι νὰ προφέρῃ τις κανὼν σύμφωνον χωρὶς νὰ „τοῦ δῶσῃ φθόγγον· καὶ ὁσάκις αὐτὸ δὲν ἔχῃ φθόγγον ἄλλου τινὸς φωνήεν- „τος, ἔχει τὸν τοῦ ἔ ἄφωνου. Εἰς τὸ Λατινικόν, παρ. χ., μετὰ τὸ p „τοῦ apit, μετὰ τὸ t τοῦ amor, μετὰ τὸ s τοῦ honos, ἀδύνατον εἶναι „νὰ μὴν ἐκφωνήσῃ τις, ὀλιγώτερον, ἢ περισσότερον, τὸν ἀσθενὴ τοῦτον „φθόγγον, apetè, amore, honose.“ Marmontel, Elémens de Lit- „térature, art. Muet; ibid. art. Harmonie. © — Π.

ἡδονὴν· διότι ἡ ἡδονὴ προκύπτει πάντοτε ἀπὸ τῆν ποικιλίαν, καὶ δὲν ὑπάρχει ποτὲ χωρὶς αὐτὴν.

Τὸ διάτονον καὶ τὸ σύμφωνον πρέπει νὰ ἐπικρατοῦν εἰς τὴν Μουσικὴν· τὸ δὲ διάφωνον, καὶ τὸ χρωματικὸν πρέπει νὰ παρεισάγωνται, μὲ φρόνησιν ὅμως. Διὰ παρόμοιον λόγον, ἡ ἀρμονικωτέρα γλῶσσα θέλει εἶναι ἐκείνη, τῆς ὁποίας αἱ λέξεις συμπλέκονται περισσύτερον μὲ μαλακὰς καὶ εὐήχους συλλαβὰς, καὶ ἂν τινὲς ἀπὸ τὰς εὐήχους κινδυνεύωσιν ἐνίοτε νὰ ἦναι ὀλίγοντι τραχεῖαι. Σκληροτέρα δὲ ἐκείνη, εἰς τὴν ὁποίαν ἐπιπολάζουσιν αἱ ἄφωνοι, ἢ τραχεῖαι συλλαβαί.

Εἶναι πρὸς τοῦτοις καὶ ἄλλη πηγὴ ἀρμονίας διὰ τὰς γλῶσσας· λέγω δὲ τὴν ἐκ τῆς συνθέσεως τῶν λέξεων. Αὐτὴ ἐξήρτηται ἐν μέρει ἀπ' αὐτὴν τὴν γλῶσσαν, καὶ ἐν μέρει ἀπὸ τὸν μεταχειριζόμενον αὐτὴν, ἐν ᾧ ἢ ἐκ τῶν μεμονωμένων λέξεων ἀρμονία κρέμεται ἀπὸ μόνην τὴν γλῶσσαν. Δὲν εἶναι εἰς τὴν ἐξουσίαν μου νὰ μεταβάλω τὰς λέξεις τινὸς γλώσσης· δύναμαι ὅμως, τοῦλάχιστον μέχρι τινὸς, νὰ τὰς συνθέσω κατὰ τὸν ἀρμονικώτερον τρόπον.

Πρέπει μ' ὅλον τοῦτο νὰ ὁμολογήσωμεν ὅτι αἱ γλῶσσαι εἶναι κατὰ τὸ μᾶλλον καὶ ἥττον ἐπιτήδεια εἰς τοιαύτην σύνθεσιν. Ὅσῳ περισσοτέρας τραχείας ἢ ἀφώνους συλλαβὰς ἔχει ἡ γλῶσσα, τῷσῳ περισσοτέραν προσοχὴν χρειάζεται ὁ ὁμιλῶν, ἢ γράφων, διὰ νὰ μὴ πολλαπλασιάσῃ εἰς μίαν καὶ τὴν αὐτὴν φράσιν τὰ περιέχοντα τὰς τοιαύτας συλλαβὰς ὀνόματα. Ὅσον περισσοτέρας γλυκείας, καὶ ὀλιγωτέρας εὐήχους συλλαβὰς ἔχη ἡ γλῶσσα, τόσον περισσοτέρα προσοχὴ χρειάζεται, διὰ νὰ μὴν ἦναι ἡ ἀρμονίατις πάρα μαλακὴ καὶ, οὕτως εἰπεῖν, ἐκτεθλυμένη. Ὅταν δὲ μία γλῶσσα ἔχη εὐμελῶς συγκερασμένης μαλακὰς καὶ εὐήχους λέξεις, εὐκολώτερον εἶναι νὰ συνθέσῃ τις ἀρμονικὰς φράσεις.

Ὡσαύτως ἡ γλῶσσα ὁποῦ συγχωρεῖ ἀναστροφὰς (Inversions), καὶ εἰς τὴν ὁποίαν, ἀκολουθῶς, ἡ τάξις τῶν ὀνομάτων εἶναι μέχρι τινὸς ἐλευθέρα, δίδει ἀναμφιβόλως περισσοτέραν εὐκολίαν διὰ τὴν ἀρμονίαν τοῦ λόγου, παρὰ ἡ γλῶσσα, εἰς τὴν ὁποίαν ἡ ἀναστροφὴ δὲν εἶναι συγχωρημένη, καὶ, ἐπομένως, εἶναι βεβιασμένη ἢ τῶν λέξεων σύνθεσις.

Ἄς ἐφαρμόσωμεν ταύτας τὰς ἀρχὰς εἰς τὴν Λατινικὴν

γλώσσαν, καὶ θέλομεν ἀπορήσει βλέποντες πόσον ὀλίγον μᾶς ὠφελοῦν διὰ τὸ νὰ διορίσωμεν εἰς τί ἡμπορεῖ νὰ συνίσταται ὡς πρὸς ἡμᾶς ἡ ἁρμονία ταύτης τῆς γλώσσης.

Ἡμεῖς ἀγνοοῦμεν διόλου πῶς οἱ Λατίνοι ἐπρόφεραν τὰ περισσότερα αὐτῶν φωνήεντα καὶ σύμφωνα· ἐπομένως δὲν ἡμποροῦμεν νὰ κρίνωμεν εἰς τί συνίστατο ἡ ἁρμονία τῶν λέξεων τῆς γλώσσης των. Χωρεῖ μόνον νὰ πισεύσωμεν, ὅτι ἡ ἀναστροφή τοὺς ἔδιδε περισσοτέραν εὐκολίαν παρὰ εἰς ἡμᾶς διὰ τὸ ἵνα ἁρμονικοὶ εἰς τὰς φράσεις των· τὴν δὲ ἁρμονίαν τὴν προκύπτουσαν ἀπὸ τὰς λέξεις καθ' ἑαυτὰς, καὶ ἀπὸ τὴν ἀκολουθίαν τῶν λέξεων, πρέπει νὰ ὁμολογήσωμεν ὅτι δὲν τὴν αἰσθανόμεθα πολλά.

Λέγω ὅτι δὲν τὴν αἰσθανόμεθα πολλά· διότι δὲν ἄρνούμαι ὅτι ἡμποροῦμεν νὰ αἰσθανθῶμεν μικρόν τι μέρος αὐτῆς· καὶ ἡ τοιαύτη αἰσθήσις κρέμεται μάλιστα ἀπὸ τὴν κατὰ τὸ μᾶλλον καὶ ἥττον εὐκρατον μίξιν τῶν φωνηέντων μετὰ τὰ σύμφωνα, εἴτε εἰς τὰς λέξεις καθ' ἑαυτὰς, εἴτε εἰς τὴν συνάφειαν αὐτῶν. Ἀλλὰ καὶ εἰς αὐτὴν ταύτην τὴν μίξιν πόσαι λεπταὶ διαφοραὶ πρέπει νὰ μᾶς λανθάνουν, ἀγνοοῦντας τὴν ἀληθινὴν προφορὰν;

Ἡξεύρομεν ἔπειτα, ὅτι οἱ Λατίνοι, καὶ μάλιστα οἱ Ἑλληνες, ὕψουν ἢ ἐχαμήλουν τὴν φωνὴν εἰς πολλοτάτας συλλαβὰς (1)· τὸ ὅποῖον ἔπρεπεν ἀναγκαιῶς νὰ συνεισφέρει εἰς τὴν μελωδίαν τοῦ λόγου, μάλιστα ὅταν αἱ ἀνιοῦσαι καὶ κατιοῦσαι ἦσαν διαμοιρασμέναι μετὰ τρόπον εὐάρεστον εἰς τὴν ἀκὴν. Ἀλλ' ἡμεῖς προφέροντες τὰ Λατινικὰ καὶ Ἑλληνικὰ, δὲν κάμνομεν καθόλου τὰς ἀλληλοδιαδόχους ἐπιτάσεις καὶ ἀνέσεις τῆς φωνῆς, αἱ ὅποιαι ἦσαν συνηθέσταται καὶ συχνοτάται εἰς τοὺς παλαιούς. Ἰδοὺ λοιπὸν καὶ ἄλλη πηγὴ ἡδονῆς, χαμένη δι' ἡμᾶς, εἰς τὴν ἁρμονίαν τῶν νεκρῶν καὶ σοφῶν γλωσσῶν.

Δὲν εὐρίσκεται, μὲ φαίνεται, εἰς τὰς Λατινικὰς καὶ Ἑλληνικὰς φράσεις, εἰμὴ ἐν μόνον εἶδος ἁρμονίας, τὸ ὅποῖον ἡμποροῦμεν νὰ αἰσθανώμεθα μέχρι τινός. Τοῦτο δὲ εἶναι

(1) Ἰδ. Διον. Ἀλικαρνασσέα Περὶ Συνθέσεως ὀνομάτων. Τμήμ. α'. Ἐκδ. Schaefer. σελ. 126. καὶ J—J. Rousseau, Essai sur l'origine des Langues, ch. VII. ©—Π.

τὸ προκύπτειν ἀπὸ τὴν μεταξὺ τῶν κώλων μιᾶς καὶ τῆς αὐτῆς περιόδου ἀναλογίαν, καὶ τὴν μεταξὺ τοῦ ἀριθμοῦ τῶν συλλαβῶν ἐκάστου κώλου. Εἰς τοῦτο μόνον συνίσταται, νομίζω, ἡ ἐκ τῆς ἀρμονίας ἡδονή, τὴν ὁποίαν μᾶς προξενοῦσιν αἱ περίοδοι τοῦ Εἰκέρωνος· ἡδονή, ἡ ὁποία δὲν μὲ φαίνεται πάντῃ πλασματώδης, μάλιστα ὅταν παραβάλλωμεν τὰς φράσεις τούτου τοῦ Ῥήτορος μὲ τὸ ἀντίτυπον καὶ κομματικὸν ὕφος τοῦ Τακίτου καὶ τοῦ Σενέκα.

Εἰς ταύτην τὴν κυρίαν πηγὴν τῆς, εἴτε ἀληθινῆς, εἴτε δοκούσης, ἡδονῆς, τὴν ὁποίαν μᾶς προξενεῖ ἡ Λατινικὴ ἀρμονία, ἡμπορεῖτις νὰ προσθέσῃ καὶ δευτέραν, ὅμως τῇ ἀληθείᾳ πολλὰ μικροτέραν καὶ ἀτελεστέραν (1). Λέγω δὲ τὴν τῶν μακρῶν καὶ βραχέων διαφορὰν, ἣτις εἶναι πλέον αἰσθητὴ εἰς ἐκείνην τὴν γλῶσσαν παρὰ εἰς τὴν ἑδικήν μας καὶ ὅλας ἴσως τὰς νεωτέρας γλώσσας, αἱ ὁποῖαι μὲ ὅλον τοῦτο πολὺ ἀπέχουσι ἀπὸ τὸ νὰ σεροῦνται προσφθίαν. Πρέπει νὰ ὁμολογήσωμεν ὅτι πολλὰ συχνά, προφέροντες τὰ Λατινικά, κολοδύνομεν τὰ μακρὰ καὶ βραχέα· ἀλλ', ὅπως καὶ ἂν ᾔναι, φανερόνομεν ἐνίοτε τὴν διαφορὰν τῶν, καὶ μάλιστα συχνότερα παρὰ εἰς τὴν ἑδικήν μας γλῶσσαν, ἂν καὶ ἔχωμεν καὶ ἡμεῖς μακρὰ καὶ βραχέα, ὀλιγώτερα ὅμως· διότι εἰς μὲν τοὺς παλαιούς ὅλαι σχεδὸν αἱ συλλαβαὶ ἦσαν ὠρίσμένως βραχεῖαι ἢ μακραί, εἰς ἡμᾶς δὲ αἱ περισσώτεραι δὲν εἶναι οὔτε μακραί, οὔτε βραχεῖαι. Ὅθεν ἡ ἐπίδηλος αὕτη διαφορὰ τῶν μακρῶν καὶ βραχέων πρέπει νὰ μᾶς κάμνῃ νὰ εὐρίσκωμεν εἰς τὴν ἀρμονίαν τῆς Λατινικῆς γλώσσης περισσοτέραν ποικιλίαν παρὰ εἰς τὴν ἑδικήν μας, καὶ διὰ τοῦτο καὶ μόνον περισσοτέραν ἡδονὴν, ἂν καὶ ὅλα τὰ λοιπὰ ὑποτεθῶσιν ἴσα καὶ ὅμοια. Μουσικὰ συγκείμενα σχεδὸν ὁλοκλήρως ἀπὸ μόνου λευκὰ ἢ μόνου μέλανα σημεῖα, ἤθελαν εἶναι βέβαια πλέον μονότονα, καὶ, ἐπομένως, ὀλιγώτερον νόσιμα, παρ' ἂν ἐμίγνυε τινὰς εἰς αὐτὰ, χωρὶς νὰ κάμῃ ἄλλην μεταβολήν, τὰ μέλανα καὶ τὰ λευκὰ μὲ νοῦν καὶ μὲ διάγνωσιν

(1) Ἰδ. περὶ τῆς δυνάμεως τοῦ ῥυθμοῦ, Διον. Ἀλικαρνασσεύς Περί Συνθέσεως ὀνομάτων. Τμήμ. γ' — καὶ καὶ ἐφεξῆς (Ἐκδ. Schaefer.), Λογγίνος Περί Ὑφους, Τμήμ. λβ'. (Ἐκδ. Weiske.) Κωνσ. Βαρδαλάχου Ῥητορικὴν, σελ. 119. καὶ ὁ δὲ ἐννοήσῃ πόσον αἰσθάνονται αἱ νεώτεροι γλῶσσαι τῶν παλαιῶν τὴν προσφθίαν. Θ — Π.

τοῦ καλοῦ, καὶ ἂν προήρχετο ἐκ τούτου μέτρον ζωηρότερον, φανερώτερον, καὶ ποικιλωτέρον εἰς τὰ μέρη του.

Με τὰς προεκτεθείσας ἀρχάς, ἡ μᾶλλον βεβαιότητος, εὐκολον εἶναι νὰ ἐξηγήσωμεν, διατὶ ὁ Γάλλος, ὁ Ἀγγλος, ὁ Ἰταλός, ὁ Γερμανός, κ. ὅ. λ., εὐρίσκουσιν ὅλοι μέχρι τινὸς ἁρμονίαν εἰς τὴν Λατίνικὴν γλῶσσαν καὶ ποίησιν. Ἀλλὰ πρέπει νὰ ὁμολογήσωμεν ἐν ταύτῳ καὶ διὰ τὰς αὐτὰς ἀρχάς, ὅτι ἡ προξενουμένη εἰς αὐτοὺς ἀπὸ ταύτην τὴν αἰτίαν ἡδονή, εἶναι πολλὰ ἀτελής, πολλὰ πεπηρωμένη, νὰ εἶπω οὕτω, καὶ πολλὰ κατωτέρα ἀπὸ τὴν ἡδονὴν, τὴν ὁποίαν ἔπρεπε νὰ αἰσθάνωνται οἱ Ῥωμαῖοι, ἀναγινώσκοντες τοὺς ῥήτορας καὶ ποιητάς των. Ἀς εἰπώμεν ἀκόμη ὅτι ἡ ῥηθεῖσα ἡδονὴ δὲν εἶναι πάντα ὁμοία διὰ τοὺς διαφόρους νεωτέρους λαούς· διότι ὁ δεῖνα σίχος τοῦ Βιργιλίου πρέπει νὰ φαίνεται ἁρμονικώτερος εἰς τὸν Γάλλον, ὁ δεῖνα εἰς τὸν Γερμανόν, καὶ οὕτως ἐφεξῆς. Ὅμως ὅλα ἀντισταθμίζονται οὕτως, ὥστε προκύπτει ἐν κεφαλαίῳ δι' ἑκάστην ἔθνος ὁ αὐτὸς βαθμὸς ἡδονῆς ἁρμονικῆς ἀπὸ τὴν ἀνάγνωσιν τινὸς σελίδος τοῦ Κικέρωνος ἢ Βιργιλίου. Ἡμπορεῖ τις νὰ τοὺς παραβάλλῃ μὲ Μουσικούς, οἵτινες ὅλοι ἐξαλλοιοῦσι τὸν αὐτὸν νόμον ἐπίσης σχεδόν, ἀλλὰ διαφόρως, καὶ ἐξαλλοιοῦντες αὐτὸν φυλάττουσιν ἐν γένει τὴν αὐτὴν σχεδὸν ἀναλογίαν εἰς τὴν ποσότητα τῶν σημείων. Ἐντεῦθεν προκύπτει πρῶτον δι' αὐτοὺς, εἰς ἴσον καὶ ὁμοιον σχεδὸν βαθμὸν, ἡ ἐκ τοῦ μέτρου ἡδονή, ἡ ὁποία μετασχηματίζεται ἔπειτα διαφόρως ἀπὸ τὴν ἀναλογίαν, ὑποῦ βάλλουν μεταξὺ τῶν σημείων εἰς κάθε ἰδιαιτέρον μέτρον, καὶ ἀπὸ τὸν διάφορον τρόπον, μὲ τὸν ὁποῖον τονίζουσι ταῦτα τὰ σημεῖα (1). Ἀλλὰ πόση διαφορὰ ἀπὸ ταύτην τὴν κολοσώμενην, νὰ εἶπω οὕτως, ἡδονὴν, ἕως εἰς ἐκείνην, τὴν ὁποίαν ὁ αὐτὸς νόμος ἤθελε προξενίται, ἂν ἐτραχωδεῖτο μὲ τὸν πρέποντα τρόπον

(1) Et par la maniere differente dont ils appuient sur ces notes. Διότι τὰ διάφορα ἔθνη, προσφέροντα τὴν Ἑλληνικὴν καὶ Λατίνικὴν γλῶσσαν, μεταβιβάζουσι διαφόρως τοὺς τόνους· καὶ τοῦτο μὲ φαίνεται ὅτι δεῖται νὰ φανερώσῃ ὁ Συγγραφεύς. Ἀντέγραφα δὲ τὴν σελίδαν τοῦ πρωτοτύπου, διὰ νὰ κρίνῃ ὁ Ἀναγνώστης, ἂν ἐπέτυχεν καλὰ τὴν ἔννοιαν· ἂν ὁμως ἀπέτυχεν, πρέπει νὰ τ' ἀποδώσῃ εἰς τὴν ὀλέγην μου περὶ τὰ μουσικὰ ἔξιν.

ἀλλὰ μάλιστα καὶ τὰ τῶν προγόνων μας, καὶ ὅσον αἱ περι-
 ράσεις τὸ συγχωροῦν· καὶ κατὰ τοῦτο ἡ ἀκλόουθος διατρι-
 βὴ περὶ τῶν φλογιστικῶν κατόπτρων τοῦ Ἀρχιμήδους εἴ-
 ναι ἀξία νὰ γνωστοποιηθῇ διὰ τοῦ Λογίου Ἑρμοῦ· ἐπειδὴ πρὸς
 τοῖς ἄλλοις μαυθάνομεν δι' αὐτῆς εἰς ποῖον βαθμὸν ἔφεραν οἱ
 προπάτορές μας αὐτὸ τὸ μέρος τῆς Φυσικομαθηματικῆς, τί ἔ-
 καμαν ὡς πρὸς τοῦτο οἱ νεώτεροι, καὶ πόσον καὶ πῶς αὐτοὶ
 ἐνασχολοῦνται ἀδιακόπως νὰ μαυθάνουν τὰ τῶν προγόνων
 μας ἀκριβέστερα.

Συγγραφεὺς αὐτῆς τῆς διατριβῆς εἶναι ὁ Ὁλλανδὸς Joh.
 Pet. van Capelle (Ἰω. Πετ. βαν Καπέλλε), μέλος τῆς Ὁλ-
 λανδικῆς Ἑταιρείας τῶν ἐπιστημῶν εἰς τὸ Haarlem (Ἀάρλεμ).
 Ὁ σκοπὸς του ἦτον ἡ λύσις ἐνὸς προβλήματος, ὅπου ἡ εἰρη-
 μένῃ Ἑταιρεία ἐπρόβαλε πρὸς τοῖς ἄλλοις εἰς τοῦ 1812 ἔτους τὴν
 συνέλευσίν της, καὶ τὸ ὅποιον εἶναι τὸ ἐξῆς: 1) Τί ἡμπο-
 ρεῖτινας νὰ ἀποδεχθῇ μὲ πιθανότητα περὶ τοῦ φλογιστικοῦ
 κατόπτρου, μὲ τὸ ὅποιον ὁ Ἀρχιμήδης, κατὰ τὴν μαρ-
 τυρίαν πολλῶν συγγραφεῶν, ἔκαυσεν ἕνα Ῥωμαϊκὸν ζόλον
 εἰς μίαν τάδε ἀπόστασιν; 2) Ἄν τῶντι ὑπῆρξεν ἐν τοιοῦτον
 κατόπτρῳ, εἶναι τάχα πιθανόν, ὅτι ἦτον ὕελινον, καθὼς ὁ
 Buffon δοξάζει, ἢ ἀπὸ χάλυβα; 3) Ἄν τὸ κατόπτρον αὐτὸ
 ἐφευρέθῃ ἀπὸ ἄλλον, τί ἡμποροῦμεν νὰ μάθωμεν περὶ τοῦ ἐ-
 φευρετοῦ καὶ τοῦ καιροῦ τῆς ἐφευρέσεώς του; Καὶ τῇ ἀλη-
 θείᾳ ὁ van Capelle τόσον ἐπίτυχε τὸν σκοπόν του, ὅπου ἡ
 Ἑταιρεία εἰς τοῦ 1814 ἔτους τὴν συνέλευσίν της ἐξεφάνωσε τὴν
 διατριβὴν του, καὶ ἔκαμε περὶ αὐτῆς εἰς τοῦ ἰδίου χρόνου
 τὸ πρόγραμμά της τὴν ἐξῆς κρίσιν,· εἶναι ὑπὲρ τὸ μέ-
 τρον καλογραμμένη, καὶ, ὁ συγγραφεὺς της ἔδω-
 σε τὸν μέγιστον βαθμὸν τῆς πιθανότητος εἰς τὴν
 γνώμην του.

Ὁ van Capelle ἔξειλε τὴν διατριβὴν του τὸν Gilbert
 (Γυίλμπερτ) τὸν σοφὸν καὶ ἀκούρατον ἐκδότην τῶν Χρονι-
 κῶν τῆς Φυσικῆς, ὁ ὅποιος, ἀφ' οὗ ὁ Choulant, ἕνας ἀπὸ
 τοὺς ποτὲ καλλιτέρους μαθητάς του, τὴν ἐμετάφρασεν εἰς
 τὸ Γερμανικόν, τὴν ἐθεώρησε καὶ ὁ ἴδιος ἐπιμελῶς, καὶ τὴν
 ἐξέδωκεν εἰς τὸ ἔβδομον τετράδον τῶν Χρονικῶν του (1816),
 ἀπ' οὗ ἐγινε καὶ ἡ παρούσα μετάφρασις, ἡ ὁποία, ἂν καὶ
 διὰ τὸ λεκτικόν της δὲν φανῇ εἰς πολλοὺς ἀρετὴ καὶ ἀξία

καὶ σκοπὸν, μάλιστα δὲ ἂν ἐπαίζετο ἀπὸ τὸν μουσουργὸν αὐτὸν (compositeur), καὶ ἔμπροσθεν ἀκροατῶν εἰδημόνων τῆς μουσικῆς δεινότητος; Ἦθελε συμβῇ ὅτι καὶ εἰς τὴν Ἰταλικὴν Μουσικὴν, ψαλλομένην ἀπὸ ξένους, ἢ ἀπὸ Ἰταλοῦς. Οἱ Ἰταλοὶ κρίνουσι, καὶ μὲ δίκαιον λόγον, ὅτι οἱ ξένοι τὴν κατασπαράττου. Ὁ Γάλλος, ἢ ὁ Ἀγγλος, ὅς τις τραγωδεῖ ἔμπροσθεν αὐτῶν, τοὺς κάμνει νὰ τρίξωσι τοὺς ὀδόντας· καὶ ὅμως οἱ ἀλλόφυλλοι οὗτοι, ἂν καὶ κατασπαράττωσι τὴν Ἰταλικὴν Μουσικὴν, αἰσθάνονται βαθμόν τινα ἡδονῆς, καὶ μάλιστα ἱκανῶς ζωηρᾶς, ὥστε διαθέτει ἐκείνους ἐξ αὐτῶν, ὅσοι δὲν εἶναι ξενημένοι ἀπὸ αἰσθησίν καὶ ἀκοῇ. Εἶναι ἐν καὶ τὸ αὐτὸ σῶμα, πρὸς μὲν ἐκείνους ἔμφυχον, πρὸς δὲ τοὺτους ἡμιθανές· ἀλλὰ, καὶ οὕτως ἔχον, φυλάττει πάλιν σχήματα προφανέστατα κάλλους καὶ ἀναλογίας.

Ἰδοῦ, νομίζω, πᾶν ὅτι δύναταί τις νὰ εἴπῃ εὐλογον καὶ καταληπτὸν περὶ τοῦ εἶδους τῆς ἡδονῆς, τὴν ὁποίαν ἀπολαμβάνομεν ἐκ τῆς τῶν νεκρῶν γλωσσῶν ἁρμονίας. Πλὴν ἔχομεν ἄρα ἱκανὴν εἰδησιν, ὥστε νὰ διακρίνωμεν, δὲν λέγω τὰς χονδράς, ἀλλὰ τὰς κατὰ τὸ μᾶλλον καὶ ἥττον λεπτὰς διαφορὰς, διὰ τὰς ὁποίας ἡ ἁρμονία τινὸς συγγραφέως παραλλάσσει ἀπὸ τὴν ἁρμονίαν ἄλλου; Ἠξεύρω ὅτι εἰς τινὰς συγγραφεῖς αἰσθανόμεθα μέχρι τινὸς τὴν τοιαύτην τῆς ἁρμονίας διαφορὰν· ὅτι ὁ Βιργίλιος, λόγου χάριν, εἶναι ἁρμονικώτερος δι' ἡμᾶς παρὰ αἱ τοῦ Ὁρατίου ἐπιζολαί· διότι ὁ πρῶτος ἐκλέγει καὶ συνθέτει τὰς λέξεις μὲ περισσοτέραν γλυκύτητα, μελωδίαν καὶ εὐξομίαν παρὰ ὁ δεύτερος. Ἀλλ' ἡ διαφορὰ ἀφανίζεται, νομίζω, σχεδὸν ὁλοκλήρως, ὅταν συγκρίνωμεν τὴν ἁρμονίαν δύο συγγραφέων, οἱ τινες ἔγραψαν εἰς τὸ αὐτὸ σχεδὸν εἶδος· τὴν ἁρμονίαν, λόγου χάριν, τοῦ Βιργιλίου καὶ Ὁβιδίου, καὶ αὐτὴν μάλιστα τὴν τοῦ Βιργιλίου καὶ Λευκανοῦ (1). Ὅμιλῶ ἐδῶ μόνον πε-

(1) „Ἐγὼ τῆς συνθέσεως εἰδικῶς μὲν πολλὰς διαφορὰς σφόδρα εἶναι τίθεμαι, καὶ οὐτε εἰς σύνοψιν εἰσεῖν δυναμένας, οὐτε εἰς λογισμὸν ἀκριβῆ· οἷμαι τε ἴδιον ἡμῶν ἐκάστη χαρακτῆρα, ὥς περ' ὄψεως, οὕτω καὶ συνθέσεως ὀνομάτων παρακολουθεῖν, οὐ φαύλως παραδείγματι χρώμενος ζωγραφία.“ Ὡς περ' γὰρ ἐν ἐκείνῃ τᾷ αὐτᾷ φάρμακα λαμβάνοντες ἅπαντες οἱ τᾷ ἔῳα γράφοντες, οὐδὲν ἐοικότα παιδεύειν ἀλλήλους τὰ μέγιστα· τὸν αὐτὸν τρόπον ἐν ποιητικῇ τε διαλέκτῳ καὶ τῇ ἄλλῃ ἀπάσῃ, τοῖς αὐτοῖς

ρὶ τῆς ἀρμονίας· δὲν ὁμιλῶ περὶ τοῦ διαχωρίζοντος τού-
τους τοὺς ποιητὰς χαρακτῆρος, ὅς τις, ἐπειδὴ εἶναι ἔρ-
γην τοῦ νοῦς μόνον, ἡμπορεῖ εὐκολώτερα νὰ ἐκτιμηθῇ πα-
ρὰ τὸ ἐκ τῆς τῶν σίχων εὐρυθμίας προκύπτει αἴσθημα· δι-
ότι ἀμφιβάλλω πολλὰ, ἂν μὲ τὰς γνώσεις, ὅπου ἔχομεν, ἡμ-
ποροῦμεν νὰ φθάσωμεν νὰ καταλάβωμεν τὰς διαφορὰς τῆς
ἀρμονίας, περὶ τῶν ὁποίων ὁμιλῶ. Ἦναί· πιθανόν, ὅτι ἡ ἀμ-
φιβολία αὕτη θέλει κινήσει τὴν ἀγανάκτησιν τῶν περισ-
σοτέρων νεωτέρων Λατινιστῶν μας· μ' ὅλον τοῦτο ἡδὲρα τι-
νὰς ἐξ αὐτῶν ἀρκετὰ εἰλικρινεῖς εἰς ταύτην τὴν ὑπόθεσιν.

Ἄν ἀγαπούσαμεν νὰ μὴν ὑποκρινώμεθα περὶ τῆς ἀρμο-
νίας τῶν νεκρῶν γλωσσῶν, ἠθέλαμεν ὁμολογήσει, ὅτι ὡμο-
λόγουν πρὸς ἀλλήλους ἕνας Γάλλος καὶ ἕνας Ἰταλὸς, ἀμ-
φότεροι ἄνδρες φιλόκαλοι, εὐφυεῖς, μάλιστα δὲ εἰλικρινεῖς,
οἱ ὅποιοι διελέγοντο περὶ τῆς ἀμοιβαίας ἀρμονίας τῶν ἰδίων
αὐτῶν γλωσσῶν (α). Οἱ πρῶτος ὡμολογοῦσεν εἰς τὸν δεύ-
τερον, ὅτι δὲν ἡμπορεῖ νὰ αἰσθανθῇ τὴν ἀρμονίαν τῆς Ἰτα-
λικῆς ποιήσεως, ἂν καὶ ἀνέγνωσε πολλήν, καὶ θάρρει ὅτι
ἠξεύρει ἀρκετὰ καλὰ τὴν γλῶσσαν. Τὸ αὐτὸ, ἀπεκρίθη ὁ
Ἰταλὸς, παραπονοῦμαι κ' ἐγὼ ἀπὸ τὸν ἐαυτόν μου διὰ τὴν
Γαλλικὴν ποίησιν. Νομίζω ὅτι ἠξεύρω ἀρκετὰ καλὰ τὴν γλῶσ-
σάν σας· ἀνέγνωσα πολὺ τοὺς ποιητάς σας· μ' ὅλον τοῦτο
οἱ σίχοι τοῦ Καπελλανοῦ (Chapelain), τοῦ Βρεβωβίου (Bre-
beuf), τοῦ Ρακίνα, τοῦ Ρουσσώ, τοῦ Βολταίρου, εἶναι ὅ-
λοι ἀδιάφοροι πρὸς τὴν ἀκοήν μου, καὶ δὲν αἰσθάνομαι ἄλ-
λο εἰμὴ πεζὸν λόγον μὲ ὁμοιοκαταληξίας.

Οἱ λόγος οὗτος μ' ἐνθυμίζει ἄλλον παρόμοιον, τὸν ὅποιον
ἤκουσα πολλάκις ἀπὸ τινος ξένου, ἄνδρα εὐφυῆ, καὶ πρὸ ἰκα-
νῶν χρόνων κατοικοῦντα εἰς τὴν Γαλλίαν. Πολλάκις αὐτὸς
μὲ ὡμολόγησεν ὅτι δὲν αἰσθάνεται τὴν ἀξίαν τοῦ Λαφον-

„ὀνόμασι χρώμενοι πάντες, οὐχ ὁμοίως αὐτὰ συντίθεμεν. Τὰς μέντοι γενι-
„καὶ αὐτῆς διαφορὰς ταύτας εἶναι πεῖθομαι τὰς τρεῖς, αἱ . . . μεταφορι-
„κοῖς ὀνόμασι καλῶ, τὴν μὲν αὐξηρὰν, τὴν δὲ γλαφυρὰν ἢ ἀνθηρὰν,
„τὴν δὲ τρίτην κοινήν.“ Διονύς. Αἰλικαρνασ. Περὶ Συνθέσε. ὀνοματί. Τμήμ.
κά. Ἐκδ. Schaefer. © — II.

(α) Observations sur l'Italie et sur les Italiens, par Mr. Grosley.
Tom. III. p. 213. — (Ἰδ. καὶ Μαζμοντέλον, *Elémens de littérature*,
art. Vers, πρὸς τὸ τέλος, © — II.).

ταίνου· καὶ δὲν ἐδυσκολεύθην νὰ τὸν πισεύσω. Ἀλλὰ πῶς
 θέλεις ἔπειτα νὰ πισεύσω τὸν ἐνθουσιασμόν ἐνὸς Γάλλου,
 ὅστις πίπτει εἰς ἕκασιν ἀναγινώσκων τὸν Ἀνακρέοντα; Ἀς
 μῆ με κατηγορήσῃ τις ὅτι θέλω μὲ τοῦτο νὰ σμικρύνω τὴν
 ἀξίαν τοῦ Ἑλληνος ποιητοῦ. Δὲν ἀμφιβάλλω ὅτι ὁ Ἀνα-
 κρέων ἦτον ἀληθῶς χαριέστατος μελοποιὸς διὰ τοὺς Ἑλλη-
 νας· πλὴν δὲν ἀμφιβάλλω ὁμοίως ὅτι ἔλοντο σχεδὸν τὸ
 προτέρημα ἐχάβη ὡς πρὸς ἡμᾶς, διότι βέβαια συνίστατο σχε-
 δὸν ὁλοκλήρως εἰς τὴν εὐτυχὴ τῆς γλώσσης του χρήσιν, ἢ
 ὅποια χρήσις εἶναι πάντῃ ἀδιόρατος εἰς τοὺς ὀφθαλμοὺς τῶν
 νεωτέρων. Οἱ περισσότεροι ἀλλόφυλοι, ὅπου ἤξεύρουں Γαλ-
 λικά, αἰσθάνονται τὴν ἀξίαν τῶν τραγοιδίων μας;

Ἡμποροῦσέ τις, νομίζω, νὰ συντάμῃ πολὺ κατὰ τοῦ-
 τον τὸν τρόπον πολλὰς φιλονεικίας περὶ τῆς ἀξίας τῶν πα-
 λαιῶν. Αὐτοὶ εἶναι βέβαια τύπος καὶ ὑπογραμμὸς ἡμῶν κα-
 τὰ πολλοὺς λόγους, καὶ ἔχουσι κάλλη, τὰ ὅποια ἐντελῶς
 αἰσθανόμεθα. Ἐχουσιν ὅμως καὶ πολλὰ, τὰ ὅποια ἡμᾶς μὲν
 ἐκφεύγουں, οἱ δὲ σύγχρονοι αὐτῶν ἤξευραν νὰ ἐκτιμῶσιν, οἱ
 δὲ νεώτεροι ἐπαινέται θαυμάζουσιν ἀνεξετάσως. Οἱ φιλόκα-
 λος λοιπὸν φιλόσοφος θέλει καταγελάσει πολλάκις τοὺς
 θαυμάζοντας, χωρὶς νὰ παύσῃ νὰ σέβεται πραγματικῶς
 τοὺς θαυμαζομένους, εἴτε διὰ τὰ κάλλη, τὰ ὅποια βλέπει
 ὀφθαλμοφανῶς, εἴτε δι' ὅσα ὑποθέτει εἰς αὐτοὺς κατὰ τὴν
 μαρτυρίαν τῶν συγχρόνων.

Τὰ μέχρι τοῦδε ρηθέντα περὶ τῆς ἀρμονίας τῶν νεκρῶν
 γλωσσῶν, καὶ περὶ τῆς ὀλίγης γνώσεως ὅπου ἔχομεν περὶ
 αὐτῆς, μᾶς ὀδηγοῦσι φυσικὰ εἰς τινὰς σκέψεις περὶ τοῦ νο-
 μιζομένου καὶ θαυμαζομένου καλοῦ Λατινισμοῦ τινῶν νεω-
 τέρων. Μ' ὅλον ὅτι εἰς διάφορα μέρη τούτων τῶν Συμμί-
 κτων ἐφανερώσαμεν τὴν γνώμην μας (1), δὲν θέλει εἶναι
 περιττὸν νὰ ἐξετάσωμεν τὴν ὑπόθεσιν ὀλίγοντι ἀκριβέστερον.

Εἶναι πρᾶγμα τόσον ἐναργὲς καθ' ἑαυτὸ, ὅτι δὲν ἡμ-

(1) Tom. 1er, Discours préliminaire de l'Encyclopédie, pag. 107. —
 Tom. 2e, Reflexions sur l'Elocution Oratoire, pag. 336. Ἡμπορεῖ νὰ
 ἴδῃ τις περὶ τούτου καὶ Condillac, Histoire Moderne, liv. dernier,
 Ch. 1er καὶ Thurot, Hermès, ou Recherches philosophiques sur la Gram-
 maire universelle, Disc. prélimin. pag. XLIII. et suiv. © — Π.

πορεῖτις νὰ γράψῃ εἰμὴ ἀτελέστατα εἰς ἀποδαμμένην γλῶσσαν, ὥς τε εἶναι πιθανὸν ὅτι τὸ ζήτημα τοῦτο δὲν ἤθελε ζητῆσθαι, ἂν δὲν εὐρίσκοντο πολλοὶ ἄνθρωποι, εἰς τοὺς ὁποίους συμφέρει νὰ διύσχυρίζωνται τὸ ἐναντίον.

Τὰ Γαλλικὰ εἶναι γλῶσσα ζωντανή καὶ διαδεδομένη εἰς ὅλην τὴν Εὐρώπην. Γάλλοι εὐρίσκονται παντοῦ· ξένοι ἔρχονται ἀγγελιδὸν εἰς τοὺς Παρισίους· πῶσαι βοήθειαι διὰ νὰ διδαχθῇ τις ταύτην τὴν γλῶσσαν! καὶ ὅμως πόσοι ὀλίγοι ξένοι τὴν γράφουσι μὲ καθαρότητα καὶ εὐφράδειαν! Ὑποθέτω τῶρα ὅτι ἡ Γαλλικὴ γλῶσσα δὲν ὑπάρχει, καθὼς ἡ Λατινικὴ, παρὰ εἰς ὀλιγάτατα καλὰ βιβλία· καὶ ἐρωτῶ, ἂν, τούτου ὑποθεθέντος, ἡμποροῦσέ τις νὰ φιντασθῇ, ὅτι τὴν ἡξεύρει καὶ εἶναι εἰς κατάστασιν νὰ τὴν γράφῃ καλὰ;

Εἶναι μάλιστα εἰς τοῦτο διαφορὰ, ἥτις ἀποκαθιστάνει τὴν Λατινικὴν γλῶσσαν δυσκολωτέραν· διότι ἡ μὲν Γαλλικὴ εἶναι χωρὶς ἀναστροφῆς, ἡ δὲ Λατινικὴ τὰς μεταχειρίζεται σχεδὸν διηνεκῶς· ἀλλ' ἡ ἀναστροφή εἶχεν ἀναμφιβόλως νόμους καὶ κανόνας περὶ τῆς κομφῆς καὶ καλῆς αὐτῆς χρήσεως, τοὺς ὁποίους εἶναι ἀδύνατον εἰς ἡμᾶς νὰ διακρίνωμεν, καὶ ἐπομένως νὰ φυλάζωμεν εἰς τὰ Λατινικὰ ἡμῶν συγγράμματα. Ἄρα ἡ Λατινικὴ γλῶσσα ἔχει μίαν τοῦλάχιστον δυσκολίαν περισσότερον ἀπὸ τὴν Γαλλικὴν, διὰ τοὺς θέλοντας νὰ τὴν μάθωσι καὶ νὰ τὴν λαλῶσι καλὰ.

Ἄλλ' ἐγὼ σέργω ν' ἀπομακρύνω ταύτην τὴν δυσκολίαν ἂν καὶ πολλὰ μεγάλην, καὶ, τολμῶ εἰπεῖν, ἀνυπέρβλητον (1). Ἄρκουμαι ἐδῶ νὰ ἀναφέρω περὶ τῆς δυνάμεως τῶν λέξεων, τῆς ἀκριβοῦς αὐτῶν σημασίας, τῆς φύσεως τῶν φράσεων, περὶ τῶν περιστάσεων καὶ χαρακτήρων, ὅπου ὁρμᾷ ἐκάστη λέξις καὶ φράσις, καὶ λέγω ὅτι διὰ νὰ φθάσῃ τις νὰ διακρίνῃ ταῦτα πάντα, πρέπει νὰ ἴδῃ τὰς λέξεις καὶ τὰς φράσεις μεταχειρισμένας, καὶ, οὕτως εἰπεῖν, κοσκινισμένας εἰς μυρίους διαφόρους καιροὺς· ὅτι ὀλίγα τινα βιβλία, καὶ ἂν

(1) Ἰδ. Διονύς. Ἀλικαρνασσέα. Περὶ Συνθέσ. ὀνομάτ. Τμήμ. γ. καὶ ζ'. Ὅσοι ἀνέγνωσαν τὸ σύγγραμμα τοῦτο, μὲ νοῦν καὶ κρίσιν, καὶ ὄχι διὰ νὰ συνάξωσι μόνον φράσεις, θέλουσι αἰσθανθῇ ἄριστα τὴν ἀλήθειαν τῶν λόγων τοῦ Δαλεμβέρτου. Ἡ ἀνυπέρβλητος αὕτη δυσκολία, καθὼς καὶ ἄλλαι πολλαὶ τοιαῦται, οὔτ' ἐμβῆκε ποτὲ εἰς τὸν νοῦν τῶν ραπτῶντων Ἑλληνικά. Ἰδ. καὶ Κικέρωνα, de Oratore, περὶ τὸ τέλος. Θ—Π.

πολλάκις τὰ ἀναγνώσῃ, δὲν ἀρκοῦσι παντελῶς πρὸς τοῦτο τὸ τέλος· ὅτι δὲν ἡμπορεῖ νὰ ἐπιτύχῃ τὸ ποθοῦμενον, παρὰ μὲ συχνὰς ὁμιλίας εἰς τὴν αὐτὴν γλῶσσαν, μὲ ἀδιάκοπον χρῆσιν, καὶ μὲ ἀναριθμήτους σκέψεις, τὰς ὁποίας μόνῃ ἢ χρῆσις δύναται νὰ ὑποβάλῃ. Τῷ ὄντι, μὲ τοῦτον μόνον τὸν τρόπον, καὶ διὰ πολυχρονίου τριβῆς καὶ μελέτης, ἡμπορεῖ νὰ γείνηται καλὸς συγγραφεὺς εἰς τὴν ἰδίαν αὐτοῦ γλῶσσαν· ἡξεύρομεν μάλιστα πόσον δύσκολον εἶναι μ' ὅλα ταῦτα νὰ εὐδαιμονήσῃ. ἔπειτα θέλομεν νὰ φανταζώμεθα ὅτι γράφομεν καλὰ εἰς γλῶσσαν ἀποθαμμένην, διὰ τὴν ὁποίαν οὔτε τὸ χίλιοσημόσιον τούτων τῶν βοηθειῶν δὲν ἔχομεν!

Ὁ Κικέρων, εἷς τι μέρος τῶν Τυσκληανικῶν του (α), ἔλαβε τὸν κόπον νὰ σημειώσῃ τὰς διαφόρους σημασίας τῶν πρὸς ἑκφρατικὴν τῆς ἀθυμίας λέξεων. Aegritudo, λέγει ὁ μέγας οὗτος ῥήτωρ, est opinio recens mali praesentis, in quo demitti contrahique animo rectum esse videatur. Aegritudini subiiciuntur, angor, moeror, dolor, luctus, aerumna, afflictatio. Angor est aegritudo premens; moeror, aegritudo flebilis; aerumna, aegritudo laboriosa; dolor, aegritudo cruciens; afflictatio, aegritudo cum cogitatione; luctus, aegritudo ex ejus qui carus fuerit interitu acerbo. Ἄς ἐξετάσῃ τις μὲ προσοχὴν ταύτην τὴν περικοπὴν, καὶ ἄς εἴπῃ μετὰ ταῦτα εἰλικρινῶς, ἂν ἤθελε ποτὲ ὑποπτευθῇ ὅλας ταύτας τὰς διαφορὰς, καὶ ἂν δὲν ἤθελε σενοχωρηθῇ μεγάλως ἀναγκαζόμενος νὰ σημειώσῃ εἰς Λεξικὸν τὰς ἀκριβεῖς σημασίας τῶν λέξεων, aegritudo, moeror, dolor, angor, luctus, aerumna, afflictatio. Ἄν ὁ μέγας ῥήτωρ, τὸν ὁποῖον ἐφέραμεν εἰς μαρτυρίαν, εἶχε συγγράφῃ βιβλίον περὶ Λατινικῶν συνωνύμων, καθὼς ὁ Ἀββᾶς Γιράρδος ἔγραψε περὶ τῶν Γαλλικῶν, καὶ ἔπιπτεν αἰφνιδίως τὸ σύγγραμμά του ἐν μέσῳ τοῦ χοροῦ τινῶν νεωτέρων Λατινιστῶν, ἰδεάζομαι ὅτι ἤθελε τοὺς ζαλίσῃ· ὀλίγοντι εἰς ὅσα ἐνόμιζον ὅτι ἡξεύρουσαν κάλλιστα. Δύναται τοῦτο ν' ἀποδειχθῇ καὶ μὲ ἄλλα παραδείγματα ἐξ αὐτοῦ πάλιν τοῦ Κικέρωνος· ἀλλὰ τὸ παράδειγμα, ὁποῦ ἀναφέραμεν, μᾶς φαίνεται ἰκανώτατον.

(α) Lib. IV. Cap. VII et VIII. (Ἰδ. καὶ Leçons de Rhétorique etc. par H. Blair. © — Π.).

Ο Βοϊλῶς, ἂν καὶ φίλος μὲ πολλοὺς ποιητὰς Λατίνους τοῦ καιροῦτου, αἰσθάνετο κάλλιστα πόσον γελοῖον εἶναι νὰ δέλητις νὰ γράφῃ εἰς νεκρὰν γλῶσσαν. Εἶχε κάμει, ἢ ἐσκοποῦσε νὰ κάμῃ διάλογον τινὰ περὶ ταύτης τῆς ὕλης, τὸν ὁποῖον δὲν ἐτόλμησε νὰ ἐκδώσῃ, φοβούμενος μὴ πειράξῃ δύο ἢ τρεῖς διδασκάλους, ὅτινες εἶχον λάβει τὸν κόπον νὰ μεταφέρωσιν εἰς σίχους Λατινικοὺς τὴν εὐκαταφρόνητον Γαλλικὴν ἀδὴν αὐτοῦ εἰς τὴν ἄλωσιν τοῦ Ναμουρείου (1)· ἀλλὰ μετὰ θάνατόν του ἐξεδόθη καὶ ἐτυπώθη μὲ τὰ συγγράμματα τοῦ τὸ σχέδιον τούτου τοῦ διαλόγου. Εἰσάγει δὲ τὸν Ὁράτιον, ὅστις δέλων νὰ ὁμιλήσῃ, καὶ, τὸ χεῖρισον, νὰ σιχουργήτῃ Γαλλισί, συρίττεται, διὰ τὰς γελοίας φράσεις ὁποῦ μεταχειρίζεται, χωρὶς νὰ ἡμπορῇ νὰ αἰσθανθῇ ὅτι εἶναι γελοῖα· je fais tout cela sur l'extrémité du doigt, ἀντὶ νὰ εἴπῃ sur le bout du doigt; la cité de Paris, ἀντὶ τοῦ la ville de Paris; le Pont-nouveau, ἀντὶ τοῦ le Pont-neuf; un homme grand, ἀντὶ τοῦ un grand homme; amasser de l'argent, ἀντὶ τοῦ ramasser du sable, καὶ οὕτως ἐφεξῆς. Δὲν ἡξεύρω ποῖαν ἀπόκρισιν δέλουν ἀντιτάξῃ εἰς τὸν Βοϊλῶν ἐκείνοι, μὲ τοὺς ὁποίους ἀντιφερόμεθα εἰς τοῦτο τὸ σύγγραμμά· διότι ὁ Βοϊλῶς εἶναι δι' αὐτοὺς μέγας νομοθέτης, ἂν ὅχι δι' ἄλλο, κἂν διότι εἶναι ἀποθαμμένους.

Ο ἑὺριος Βολταῖρος, τοῦ ὁποῖου τὸ κύρος, ἂν καὶ ζῶντος, ἀξίζει τούλαχισον τὸ τοῦ Βοϊλῶ εἰς τὰ τῆς φιλοκαλίας, εἶναι πάντῃ σύμφωνος κατὰ τοῦτο. Ἴδου τί λέγει ὁμιλῶν περίτινος νεωτέρου καὶ περιδοῦτου Λατινικοῦ ποιητοῦ (2) „Εὐδοκίμησε κοντὰ εἰς ἐκείνους, ὅσοι πισεύουσιν ὅτι ἡμπορεῖτις „νὰ κάμῃ καλοὺς σίχους Λατινικοὺς, καὶ φρονουσὶν ὅτι ξέ-

(1) Ode sur la prise de Namur, ἐν ἀπὸ τὰ ἀσθενῆ γεννήματα τοῦ Βοϊλῶ. Θ — Π.

(2) Τοῦ Σαντωιλίου (Santeuil). Εἰς τὰς νεωτέραις ἐκδόσεσις ἡ κρίσις αὕτη φέρεται οὕτω. „Νομίζεται ἐξαιρετός Λατίνος ποιητής, ἂν τοῦτο ᾖ νὰ δύνατον, καὶ δὲν ἡμποροῦσε νὰ σιχουργήσῃ Γαλλισί. Οἱ ὕμνοι τοῦ φάλλονται εἰς τὴν Ἐκκλησίαν. Ἐπειδὴ δὲν ἐξῆσα εἰς τοῦ Μαικῆνα τὸν καιρὸν μεταξὺ τοῦ Ὁρατίου καὶ Βιργιλίου, ἀγνοῶ ἂν οἱ ὕμνοι τοῦ ᾤναι, ὅσον λέγονται, καλοῖ, ἂν, παρ. χάρ, τὸ Orbis redemptor nunc redemptus [ὁ τοῦ κόσμου λυτρωτὴς νὺν λυτρουταί] δὲν ᾤναι παιδαριῶδες καὶ ἐξύμωρον. Ἐγὼ πολὺ δυσκίω εἰς τοὺς νεωτέρους Λατινικοὺς σίχους.“ Siècle de Louis XIV. catalogue des écrivains. Θ — Π.

„νοι τινὲς δύνανται νὰ ἀναζητήσωσι τὸν αἰῶνα τοῦ Αὐγού-
 „σου εἰς γλῶσσαν, τὴν ὁποίαν μῆτε νὰ προφέρουν δὲν ἡμ-
 „πορῶν· in sylvam ne ligna feras (1)“. Ἡ μαρτυρία τοῦ με-
 γάλου τούτου ποιητοῦ γίνεται ἀκόμη πλέον ἀνυπόπτευτος,
 ὅταν σοχασθῶμεν ὅτι ἔκαμε καὶ αὐτὸς παίζων μερικοὺς σί-
 χους Λατινικοὺς, οἱ ὁποῖοι δὲν εἶναι κατώτεροι τῶν σίχων
 κανενὸς νεωτέρου ποιητοῦ. Μαρτυροῦσι μὲν τὸν λόγον οἱ ἀ-
 κόλουθοι δύο σίχοι, τοὺς ὁποίους ἔταξεν ἐν κεφαλίδι τῆς
 περὶ τοῦ πυρὸς διατριβᾶς του.

Ignis ubique latet, naturam amplectitur omnem;
 Cuncta parit, renovat, dividit, unit, alit. (2).

Δὲν πισεύω νὰ ἡμπορῇ τις νὰ περικλείσῃ περισσότερα πράγ-
 ματα εἰς ὀλιγώτερα λόγια· καὶ τοῦτο δὲν εἶναι κοινῶς
 προτέρημα τῶν πλέον περιβοιῶν ἀπὸ τοὺς νεωτέρους Λα-
 τίνους ποιητὰς. Διὰ καλὴν τύχην τῆς φιλολογίας ἡμῶν, ὁ Κύ-
 ριος Βολταῖρος μετεχειρίσθη καλῆτερα τὸ προτέρημα τοῦτο,
 καὶ δὲν τὸ ἐφυλάκωσεν εἰς νεκράν γλῶσσαν. Ἐπρωτίμηνσε
 νὰ ᾔνῃαι τύπος καὶ ὑπογραμμὸς τῶν Γάλλων ποιητῶν τοῦ
 ἡμετέρου αἵωνος, καὶ ἀνταγωνιστὴς τῶν τοῦ παρελθόντος,
 παρὰ ἀμφίβολος μιμητὴς τοῦ Λευκρητίου καὶ Βιργιλίου (3).
 Ἀλλὰ, θέλει τις εἰπεῖ, δὲν ἡμπορεῖς τουλάχισον ν' ἀρ-

(1) Ἦγουν, Μὴ φέρῃς ξύλα εἰς τὸ δάσος· Παροιμία Λατινικὴ ἀναλογου-
 σα μὲ τὴν Ἑλληνικὴν, Γλαυκὰς εἰς Ἀθήνας. Ἄς ἀκούσωμεν καὶ τὸν
 Ὀράτιον (Satirar. lib. 1, x).

Atque ego quum Graecos facerem, natus mare citra,

Versiculos, vetuit me tali voce Quirinus,

Post median noctem visus, quum somnia vera:

In silvam non ligna feras insanius, ac si

Magnas Graecorum malis implere catervas.

Θ — Π.

(2) Ἦγουν, τὸ πῦρ εἶναι κρυμμένον παντοῦ, καὶ περιλαμβάνει ὅλην
 τὴν φύσιν· τὰ πάντα γεννᾷ, ἀνακαινίζει, χωρίζει, ἐνώνει, τρέφει. Θ — Π.

(3) „Οἱ ἀφ' οὗτ' ἀνθρώπος ἡμπορεῖ νὰ κάμῃ πρὸς τέρψιν τοῦ ὀλίγου τι-
 „νάς· Λατινικοὺς σίχους . . . δὲν θέλει ὅμως ἐπιχειρήσῃ νὰ κάμῃ ὡδὴν,
 „ἐπισολὴν, ἢ ποίημα εἰς γλῶσσαν, ἣτις δὲν ὁμιλεῖται πλέον· θέλει μάλι-
 „να προτιμῇσει φρονίμως τὸ ἀναγκαιότατον καὶ απανσιώτατον προτέρημα
 „τοῦ νὰ γράφῃ τὴν γλῶσσάν του μὲ καθαρότητα, εὐφράδειαν καὶ ἀκρι-
 „βειαν, ἀπὸ τὴν ματαιὴν ἡδονὴν τοῦ νὰ συρράπτῃ βαρβάρους καὶ ἀμού-
 „σους κέντρωνας εἰς γλῶσσαν, τὴν ὁποίαν οἱ βάνανσοι, καὶ αὐτοὶ σχεδὸν
 „οἱ βασιλεῖς τῆς Ῥώμης καταλάμβανον, ἔγραφαν καὶ ὁμιλοῦσαν καλῆτερα
 „ἀπὸ ἡμᾶς.“ Notice sur la vie etc. de J. Racine, dans les édit. Stéréot.
 de ses oeuvres par Didot. Θ — Π.

νηθῆς, ὅτι ὁποῖος συγγραφεὺς μεταχειρισθῇ εἰς τὰ πονήματα του ὁλοκλήρους φράσεις, παρμένας μόνον ἀπὸ τούς καλοὺς Λατίνους συγγραφεῖς, γράφει καλὰ εἰς τὴν γλῶσσαν αὐτῶν. Πρῶτον, εἶναι δυνατόν νὰ μὴ μεταχειρισθῇ τις παντάπασιν εἰς σύγγραμμα Λατινικὸν νεώτερον εἰμὴ φράσεις δανεισμένας ἄλλοθεν, χωρὶς νὰ ἀναγκασθῇ ν' ἀνακατώσῃ τούλάχιστον κατὶ τί οἶκοθεν, τὸ ὅποιον θέλει εἶναι ἱκανὸν νὰ βλάψῃ τὸ πᾶν; Δεύτερον, ὑποθέτω ὅτι δὲν μεταχειρίζεται ἀληθῶς εἰμὴ παρομοίας φράσεις· καὶ ἀρνοῦμαι πάλιν ὅτι ἡμπορεῖ νὰ γράψῃ καλὰ Λατινικά. Τῷ ὄντι, τὸ ἀληθινὸν προτέρημα ἑνὸς συγγραφέως εἶναι νὰ ἔχῃ ἴδιον ἑαυτοῦ χαρακτηριστῆρα (1)· ἐξ ἐναντίας, τὸ προτέρημα τοῦ Λατινικοῦ, καθὼς ὑποθέτεται, ἤθελεν εἶναι νὰ ἔχῃ χαρακτηριστῆρα ἀλλότριον, καὶ, νὰ εἶπω οὕτω, κέντρων αἰκοσι διαφόρων χαρακτηριστῆρων. Ὅθεν ἐρωτῶ τί πρέπει νὰ σοχασθῇ τις περὶ τοιαύτης παρδαλότητος; Ἄν ὁ κέντρων ἦναι ἐξ ἑνὸς μόνου συγγραφέως, πρᾶγμα τούλάχιστον πολλὰ δύσκολον, ὁμολογῶ ὅτι ἡ παρδαλότης δὲν θέλει εὐρίσκεισθαι πλέον· ἀλλὰ τούτων οὕτως ἐχόντων, τί χρησιμεύει ἡ τοιαύτη σπερμολογία, καὶ τί δύνανται νὰ προσθέσωσιν εἰς τὸν φιλολογικὸν ἡμῶν πλοῦτον τὰ μικρὰ ἀποσπαράγματα τινὸς παλαιοῦ οὕτω διεσπασμένου καὶ καταλιανισμένου; Ὁ ἀναγνώστης δύναται τότε νὰ εἴπῃ, ὡς ὁ φιλόσοφος ἐκεῖνος, εἰς τὸν ὅποιον ἤθελαν νὰ παρρησιάσωσιν ἓνα νέον ὅπου ἤξευρεν ὅλον τὸν Κικέρωνα ἐκ σή-

(2) „Ἐφαντάσθησαν ὅτι ἐπλησίασαν εἰς τὴν αἰῶνα τοῦ Αὐγούστου, ἐν ᾧ „δὲν εἶχαν κάμει ἄλλο παρα' ν' ἀντιγράψωσι καὶ νὰ παραποιῶσι τοὺς παλαιούς. Ὅσαίς ἐπαινοῦσιν ἀλλήλους, νομίζον ὅτι εὐρίσκουσιν ἀναστα- „ζύτων Βιργίλιους, Κικέρωνας, κ. τ. λ. [ἡ καὶ ἀνωτέρους τούτων. Thurot, „p. liii]. Κατὰ τοὺς λόγους των, ὁ χαρακτήρ αὐτῶν ὁμοιάζει τόσο μὲ „τὸν χαρακτήρα τῶν μεγάλων ἐκείνων ἀνδρῶν, ὥς τε νὰ μὴν ἡμπορῇ τις „νὰ τὸν διακρίνῃ· οὔτε εἶχαν ἀρκετὴν κρίσιν, ὥς τε νὰ αἰσθανθῶν ὅτι αἱ „συγγραφαὶ ἐκεῖνοι ἦσαν ἀμίμηται, καὶ μάλιστα εἰς τὴν ἰε. ἐκατονταστή- „ρίδα Μ' ὅλον τοῦτο αὐτοὶ καὶ ἐπὶ Αὐγούστου ἦσαν ἀμίμηται· διότι πᾶς „μεγαλοφυῆς ἀνθρωπος ἔχει ὕψος, τὸ ὅποιον δὲν ὁμοιάζει μὲ κανενὸς ἄλ- „λου. Διὰ τοῦτο, ὅταν τὴν σήμερον θέλωμεν νὰ ἐπαινέσωμεν τινα συν- „γραφέα, δὲν ἰδεαζόμεθα νὰ εἴπωμεν ὅτι γράφει ὡς ὁ Ρακίνας ἢ ὡς ὁ „Βοσσέτος, ἀν καὶ γράφῃ ἐπίσης καλὰ ἢ καλῆτερα· καὶ πᾶς συγγραφεὺς „ὅς τις θέλει νὰ γράφῃ ὡς ἄλλος, εἶναι συγγραφεὺς εὐκαταφρόνητος.“ Con- „dillac, *Histoire Modern*, liv. dern., ch. ier. Θ — Π.

θους· Ἐχω τὸ βιβλίον, ἀπεκρίθη ὁ φιλόσοφος. Ἐμπορεῖτις νὰ ἀναφέρῃ ὁμοίως ὅτι ἔλεγεν ὁ κύριος Φοντενέλλος· Ἐκα-
μα εἰς τὴν νεότητά μου σίχους Ἑλληνικοὺς καὶ
καλοὺς ὡς τοῦ Ὀμήρου, διότι ἦσαν ἐδικοί του.
(Τὸ τέλος εἰς τὸ ἀκόλουθον Τετράδιον.)

Ν ε κ ρ ο λ ο γ ί α .

Κατὰ τὴν 25 τοῦ Ἰανουαρίου τοῦ τρέχοντος χρόνου με-
τέβη εἰς τὰς αἰωνίους μονὰς ὁ σεβάσμιος Μητροπολίτης τῆς
Χίου Διονύσιος. Τοῦ λυπηροῦ τούτου συμβάντος λεπτομε-
ρεσέραν εἰδήσιν δίδει τὸ ἀκόλουθον γράμμα πρὸς τινὰ τῶν
ἐν Βιέννῃ Χίων, ὅστις κατ' αἴτησιν καὶ ἄλλων ἐδῶ φίλων
του ἐσυγκατάνευσε νὰ ἐκδοθῇ αὐτὸ διὰ τοῦ Λογίου Ἑρμοῦ.

Φ ί λ ε !

Ἐξεύρω, ὅτι ἐπιθυμεῖς νὰ μανθάνῃς τὰ ἄξια περιεργείας
συμβαίνοντα εἰς τὴν πατρίδα μας· μάλιζα δὲ καὶ πολλάκις
μ' ἐπαρακάλεσες νὰ σὲ γράφω περὶ τοιούτων, ἐπευχόμενος
νὰ ἦναι πάντοτε χαροποιά. Εἰς ταύτην ὅμως τὴν περίεσιν
ἢ ἐκπλήρωσις τῆς ὑποσχέσεώς μου γίνεται μὲ λύπην μεγὰ-
λην, διότι ἔχεις νὰ ἀκούσῃς μέγα δυσύχημα, ἴσως μάλιζα
καὶ τὸ ἄκουσες, πρὶν λάβῃς τὴν ἐπιστολήν μου· διότι ἡ Φή-
μη τῶν λυπηρῶν τρέχει ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον ταχύτερα· καὶ
ταύτην μὲ φαίνεται ὅτι δικαίως ἐπαράξεναν οἱ ποιηταὶ ὑπὸ
τὸ σχῆμα ἐνὸς τερατώδους πτερωτοῦ ζώου, ἔχοντος ὀφθαλ-
μοὺς, ὦτα, ζῶματα καὶ γλαίσσας τοσαύτας, ὅσα καὶ πτε-
ρὰ εἰς ὅλον τὸ σῶμα του. Δὲν ἤθελα σὲ γράφειν ποσῶς πε-
ρὶ τοιούτου δυσυχήματος, ἂν τὰ περιστατικά του δὲν ἦσαν
τῶν ἄξια περιεργείας εἰς τὸ φιλόπατρί σου, καὶ εἰς τὴν
σοφὴν κρίσιν σου, μὲ τὴν ὁποίαν ἐξεύρεις νὰ συνάγῃς ἀφέ-
λιμα συμπεράσματα ἐκ τῶν αὐτῶν ἐκείνων παραδειγμα-
των, τὰ ὅποια προσβάλλουν ἀπλῶς εἰς τοὺς κοινούς ἀνθρώ-
πους μὲ λύπην ἢ χαρὰν, χωρὶς νὰ διεγείρῃσι τὸ πνεῦμα
των εἰς καμμίαν παρατήρησιν.

Ὁ Ἀρχιερεὺς μας ἐπλήρωσε τὸ κοινὸν εἰς ὅλους τοὺς ἀν-
θρώπους χρέος τὴν 25 Ἰανουαρίου, ἡμέραν πέμπτην, τὸ
πρῶν. Εἰς διάσημα μιᾶς ὥρας ὅλη ἡ πόλις μετεβλήθη εἰς πέν-
θος· πανταχόθεν ἔτρεχον εἰς τὴν Ἐκκλησίαν τῆς Μητροπό-

λεως πάσης ηλικίας καὶ καταστάσεως ἄνθρωποι νὰ ἀσπασθῶσι νεκρὰν τὴν δεξιὰν ἐκείνην, ἀπὸ τὴν ὁποίαν ζῶσαν ἐλάμβανον ἀκαταπαύστους χάριτας καὶ εὐλογίας. Τὸ λείψανον μετεκομίσθη εἰς τὴν Ἐκκλησίαν τῶν Ἀγίων Βικτόρων διὰ μέσου ἑνὸς ἀπείρου πλῆθους ἀνδρῶν καὶ γυναικῶν· τὰ παράθυρα ὅλων τῶν οἰκῶν τῆς Ἀπλοταρίας, ἀπὸ τοῦ Μώλου μέχρι τῆς Ἐκκλησίας, ἔγιναν περισπύοντες τόποι Θεατῶν εἰς τὸ λυπηρότατον τοῦτο θέαμα. Εἰς τὴν Ἐκκλησίαν δὲν ἔμενε πλέον τόπος κενός· μὲν ὅλα ταῦτα τὸ πλῆθος ἐβίαζε τὴν εἴσοδον, καὶ δὲν ἔδιδε καιρὸν οὔτε ἡσυχίαν νὰ γένῃ ἡ ἐπιτάφιος τελετὴ, ἕωστού εἰς τῶν Δημογερόντων ἐφάνηξε μεγαλοφώνως, ὅτι τὸ λείψανον θέλει μείνει ἄταφον ἕως τὴν αὔριον, διὰ νὰ τὸ ἀσπάζονται οἱ Χριστιανοί· μόλις τὸ κήρυγμα τοῦτο ἔμετρίασε τοῦ πλῆθους τὴν ἀκάθεκτον ὄρμην. Θεατῆς ὅλων τούτων τῶν ἡθικῶν φαινομένων, ἐσυλλογίζομην τὴν δύναμιν τῆς ἀρετῆς καὶ παιδείας, ὅταν μάλιστα αὐταὶ ἦναι ἐπισφραγισμέναι μετὰ τὴν Ἱερωσύνην, ὁποῖος ἦταν ὁ ἀείμνηστος Ἀρχιερέυς μας· Ἡ πλέον ὁμως θαυμασὴ ἀπόδειξις τῶν ἀρετῶν του, ἡ μᾶλλον εἰπεῖν, τὸ πλέον ἔνδοξον τρόπαιον ἐσάθη, ὅτι εἰς καιρὸν ἀπὸ τὴν συνήθειαν ἀρισμένον εἰς ἡμερινὰς καὶ νυκτερινὰς εὐθυμίας, καὶ βακχικοῦς, ὡς ἤθελεν εἰπεῖν τις, κάμους, εἰς τοιοῦτον καιρὸν, χωρὶς προσαγὴν, χωρὶς συμβουλὴν, ὅλη ἡ πόλις ἔδειξε μὲ τριήμερον πένθος πόσιν ἀγάπην καὶ σέβας εἶχεν εἰς τὸν τελευτήσαντα Ἀρχιερέα της. Καὶ αὐτοὶ οἱ Τοῦρκοι ἀκούοντες τὰς ἀρετάς του, ὅταν ἔζη, καὶ βλέποντες εἰς τὸν θάνατόν του τὴν κοινὴν λύπην καὶ κατήφειαν, ἀπέδωκαν τὸ γενικῶς ὀφειλόμενον ἀπὸ τοὺς ἀνθρώπους σέβας πρὸς τὴν ἀρετὴν, διότι ἔχοντες γάμον καὶ περιερχόμενοι κατὰ τὸ ἔθος των μὲ μουσικὰ ὄργανα, ὅταν ἐπλησίαζαν εἰς τὴν Μητρόπολιν, τὰ ἔπαυαν καὶ ἐπερνοῦσαν μὲ σεμνὴν σιωπὴν.

Ἄν ἡ πολιτικὴ καὶ ἐκκλησιαστικὴ ἐξουσία ἔχη τινὰ θείαν μεγαλοπρέπειαν, αὕτη βέβαια δὲν φαίνεται παρὰ εἰς τὴν ἐνάρετον χρῆσιν τῆς ἐξουσίας, καὶ εἰς τὰς ἐλευθέρας ἀποδιδόμενας τιμὰς εἰς αὐτήν. Δεκαοκτῶ χρόνους ἀρχιεράτευσε τῆς Χίου ὁ ἀείμνηστος, καὶ κανεὶς οὔτε μικρὸς οὔτε μέγας δὲν ἐπαραπονέθη ποτὲ ὅτι ἠδίκηθη· ποτὲ δὲν ἐζήτησε νὰ ὑπερβῇ τὰ ὅρια τῆς ἐκκλησιαστικῆς ἐξουσίας του· ποτὲ δὲν ἐ-

κοινοποιήσεως, διὰ τὴν ὕλην τῆς ὁμῶς ἴσως δὲν ἀποδοκιμα-
σθῇ ἀπὸ τοὺς εἰδήμονας. — — —

Ἀπὸ τὸ Μύνχεν, τὴν 11 Μαρτίου 1817.

Στέφανος Κανέλος.

ἈΡΧΑΙΟΛΟΓΙΑ.

Ἐξετάσεις περὶ τῶν Φλογιστικῶν Κατόπτρων τοῦ
Ἀρχιμήδους,
παρὰ τοῦ

Joh. Pet. van Capelle

εἰς τὸ Ἀμστερδάμ (Amsterdam).

Μερικοὶ παλαιοὶ συγγραφεῖς ἀναφέρουν ὡς βέβαιον, ὅτι ὁ Ἀρχιμήδης, ὅταν οἱ Ῥωμαῖοι ὑπὸ τὸν ἀρχιερατήγον Μάρκελλον ἐπολιορκοῦσαν τὰς Συρακούσας, ἔκαυσε τὸν ἐχθρὸν σόλον μὲ κατόπτρα· τοῦτο ἐκίνησε πάντοτε τὴν προσοχὴν τῶν Φυσικῶν καὶ τῶν λοιπῶν σοφῶν· πολλοὶ ὁμῶς περίφημοι ἄνδρες ἀμφίβαλλαν περὶ τῆς ἀληθείας αὐτῆς τῆς διηγήσεως, ἐξ-εναντίας ἄλλοι, ὅχι μικρότερας ὑπολήψεως, ἔδωσαν πίσιν εἰς αὐτὴν χωρὶς καμμίαν ἀντίστασιν· Ἡ ἐναντιότης αὐτῶν τῶν γνωμῶν προέρχεται κατὰ τι ἀπὸ τὸν τρόπον, κατὰ τὸν ὁποῖον ἔπρεπε νὰ γένη ἡ ἔξαψις, κατὰ τι δὲ καὶ ἀπὸ τὰς διαφόρους ἱστορικὰς μαρτυρίας· καὶ μὲ ὅλον ὁποῦ αἱ ἐξετάσεις, ὁποῦ ἔγιναν εἰς τοὺς ἐσχάτους χρόνους, ἔδωσαν κάμποσον φῶς, μὲ ὅλον τοῦτο μένουσι ἀκόμη πολλὰ δυσκολία· μὲ τί μέσον λοιπὸν ἵκποροῦμεν νὰ διαλύσωμεν τὸ σκότος, καὶ νὰ ἰδῶμεν τὸ πρᾶγμα, καθ' ὅσον εἶναι δυνατὸν, καθαρώτερον; ἐμένα μὲ φαίνεται, ὅτι μήτε μὲ νέας φυσικὰς θεωρίας, μήτε μὲ ἐξιχνιάσεις ἀγνώστων πηγῶν τῆς ἱστορίας, ἀλλὰ διὰ κριτικῆς ἀναπτύξεως τῶν ὅσα πρὸ πολλοῦ ἔγιναν γνωστὰ· ὅθεν κ' ἐγὼ μὲ τοιοῦτον σκοπὸν θεωρῶντας τὸ πρόβλημα τῆς Ἑταιρείας τῶν ἐπιστημῶν τοῦ Haarlem, τολμῶ νὰ ἐπιχειρισθῶ τὴν λύσιν του.

Εἰς τρία τμήματα διαιρῶ τὴν διατριβήν μου καὶ θὰ ἐξετάσω Πρῶτον, αὐτὸ ἔργον τοῦ Ἀρχιμήδους, αὐτὸ καθ' ἑαυτὸ θεωρούμενον, ἦτον δυνατόν· Δεύτερον· αὐτὸ ἦτον δυνατόν

πεδάρνε τὴν ποιμαντικὴν ράβδον εἰς κανὲν τῶν ὑπὸ τοῦ Ἀρχιποίμενος Χριστοῦ ἐμπιστευθέντων εἰς αὐτὸν λογικῶν πρεσβύτων. Ἐξάβη πάντοτε γλυκὺς, ἀνεκτικός, ἐλεήμων πρὸς τοὺς ἀξίους ἐλέους, συμπαθητικός, καὶ πρὸ πάντων, σύμβουλος καὶ προτρεπτικός πατήρ πρὸς τὴν ἀνατροφὴν καὶ παιδείαν. Τὸν ἐχάσαμεν μὲν ὅλα ταῦτα, καὶ ἄλλη παρηγορία δὲν μένει εἰς τὴν πατρίδα παρὰ νὰ εὕρῃ τὴν φρόνησιν καὶ τὰς ἀρετάς του εἰς τὸν διάδοχον αὐτοῦ.

Ἄν ὅλαι αὗται αἱ ἀρεταὶ ἐπροξένισαν εἰς ὅλους τοὺς πολίτας βαθυτάτην καὶ ἀπερίγραπτον λύπην διὰ τὸν θάνατόν του, συμπέρανε, φίλε, ὅποια πρέπει νὰ ἦναι ἰδιαιτέρως ἡ λύπη τῶν εὐπατριδῶν καὶ φιλογενῶν, οἵτινες ἔχασαν εἰς τοιοῦτον Ἀρχιερέα τὸν φιλογενέστερον καὶ θερμότερον συνεργὸν καὶ ὑπέρμαχον τῆς ἀναγεννήσεως καὶ τοῦ φωτισμοῦ τοῦ γένους μας. Πόσα καλὰ δὲν ἔγιναν ἀπὸ ἰδικῆν του παραινέσεων εἰς τὴν μεταμόρφωσιν τῆς Σχολῆς μας! Τίς ἄλλος τῶν ἐνταῦθα ἐφρόντιζε καὶ ἐσυνήργει, ὡς αὐτὸς, μετὰ τὰς φρονίμους συμβουλὰς του, ἀποβλέπων εἰς τελειοποίησιν τοῦ ἔργου τούτου! Δικαίως βέβαια πρέπει νὰ ὁμολογῇ ἡ πατρίς μας, ὅτι ἂν ἔκαμ' ἐτι γενναῖον πρὸς αὐξήσιν τῆς παιδείας τοῦ γένους, μέγα μέρος τὸ χρεωθεῖ εἰς τὸν ἀειμνήστου τοῦτον ἄνδρα. Παιδευμένος αὐτὸς, ἐγνώριζεν ὅτι ἡ παιδεία εἶναι τὸ μεγαλύτερον καλόν, ἢ μᾶλλον εἶπεῖν, ἡ πηγὴ ὅλων τῶν καλῶν, καὶ ταύτην ὑπὲρ πάντα ἐπροσπάθει νὰ σερεώσῃ εἰς τὴν Ἐπαρχίαν του δι' ὅλον τὸ γένος. Εἰς τὸν παρόντα αἰῶνα καὶ εἰς τὴν ἐποχὴν ταύτην, εἰς τὴν ὁποίαν τὰ πνεύματα τῶν Γραικῶν δὲν χρειάζονται ἄλλο παρὰ φρονίμους ὁδηγούς διὰ νὰ ἐπαυξάνωσι καὶ νὰ διευθύνωσι τὴν ἄμιλλαν τῆς παιδείας, καθεὶς αἰσθάνεται πόσον πολύτιμος ἦτον ἡ ζωὴ τοιοῦτου Ἀρχιερέως, καὶ πόσον ἀπαρηγόρητος εἶναι ἡ ψυχὴ ὅλων τῶν φιλογενῶν καὶ εὐπατριδῶν. Εἴθε νὰ ἀπολαύσωμεν ἄλλον κατὰ τὰς ἀρετάς Διονύσιον! (*)

Ἐκ Χίου τῇ 3 Φεβρ. 1817.

Λ. Π.

(*) Κλαίουσιν οἱ φιλόκαλοι Χῖοι διὰ τὸν θάνατον τοῦ κοινοῦ πατρὸς καὶ καλοῦ ποιμένος, καὶ κλαίουσι μετ' αὐτῶν καὶ ἄλλοι πολλοὶ ὁμογενεῖς. Αἱ ἀρεταὶ τοῦ ἀειμνήστου Ἀρχιερέως αὐτῶν ἔγιναν καὶ ἔξω τῶν ὁρίων τῆς Χίου γνωσταί

Ε ἴ δ η σ ι ς .

Οἱ πεπαιδευμένοι τῆς νῦν ζωῆς γενεᾶς τῶν Ἑλλήνων, ὑπὲρ τοῦ καλοῦ τῆς Ἑλλάδος φιλοτίμως καὶ ἀδιακόπως ἀγωνιζόμενοι, πλουτίζουν καὶ ἡμέραν τὴν Γραμματεῖαν μας μὲ διαφόρους συγγραφὰς καὶ μεταφράσεις περὶ παντοίας ὕλης, διότι αἰσθάνθησαν ὅτι μόναι αἱ Μοῦσαι φέρουσιν εἰς τὰ ἔθνη τὴν ἐνδεχομένην εὐδαιμονίαν τῆς ἀνθρωπίνου ζωῆς. Ἀπὸ τοὺς ὅσους ὁμῶς βλέπομεν τοῦ χοροῦ τοῦ τοῦ τῶν πεπαιδευμένων νὰ τρέχωσι σπουδαίως τὸ ἐνδοξον τοῦτο ζᾶδιον, κανεῖς μέχρι τῆς σήμερον δὲν ἐπεχειρίσθῃ νὰ συγγράψῃ ἢ νὰ μεταφράσῃ τι καὶ περὶ τῆς Ναυτικῆς τέχνης ἰδίως, ἐν ᾧ μέγα μέρος τοῦ γένους ζῇ ἐκ τῆς ναυτιλίας, καὶ ἔπρεπεν ἄρα ἀναγκαίως νὰ γένῃ ἐγκαίρως φροντὶς καὶ περὶ τῶν μέσων τῶν ἀπαιτούμενων εἰς τὴν ἀσφαλῆ καὶ τακτικὴν ναυτιλίαν. Τοῦτο δὲν ἐγένεεν, ἢ διότι οἱ λόγιοι τοῦ γένους δὲν ἐσπούδασαν τὸ μέρος τοῦτο τῶν Μαθηματικῶν ἐπιστημῶν, ἐπὶ σκοπῷ νὰ συγγράψωσιν περὶ αὐτοῦ, ἢ καὶ δι' ἀμέλειαν ἢ καὶ δι' ἄλλην τινὰ αἰτίαν. Ἐπρεπεν ἄρα ὅχι μόνον νὰ εὗρεθῇ συγγραφεὺς καὶ βιβλίου περὶ Ναυτικῆς θεωρητικῆς καὶ πρακτικῆς ἐν ταύτῳ, ἀλλὰ καὶ τὸ σύγγραμμα αὐτοῦ νὰ ᾖναι μὲ τοιαύτην γλῶσσαν καὶ τοιαύτην μέθοδον συνθεμένον, ὥστε νὰ ὠφελήσῃ τοὺς ἔχοντας χρεῖαν αὐτοῦ, οἵτινες εἶναι οἱ μόνον πρακτικοὶ καὶ ἀπλοῖκοι ναυταίμας. Οὗτοι, εἰς τὴν παροῦσαν κατάστασίν των, ἀναγκαιοτάτην πρὸ πάντων αἰσθάνονται τὴν ἐντελεστέραν μάθησιν τοῦ πρακτικοῦ μέρους τέχνης, ἣτις παρὰ πάσας σχεδὸν τὰς ἄλλας τέχνας μᾶς εἶναι τόσον ἀναγκαιοτέρα καὶ χρησιμωτέρα, ὅ-

πρὸ πολλοῦ, καὶ ἡ λύπη διὰ τὴν σέρησιν τοιοῦτου ἀνδρὸς πρέπει δικαίως νὰ ᾖναι κοινὴ καὶ εἰς ἐκείνους. Ἀλλὰ παρηγοροῦνται, διότι ἡ μουσοτρόφος αὐτῶν πατὴρ Χρὶς ἀπολαμβάνει πάλιν, κατὰ τὰ νεώτατα ἐκ Κωνσταντινουπόλεως γράμματα, Ἀρχιερεῖα κατὰ τὰς ἀρετὰς ὅχι κατώτερον τοῦ αειμνήστου ἐκείνου· ἀπολαμβάνει ΠΛΑΤΩΝΑ τὸν Φραγκιάδην, τὸν ὁποῖον ἐγέννησε καὶ ἀνέθρεψε αὐτὴ ἡ ἰδία καὶ ἐξεψαν αἱ Πιερίδες. Ἡ Κωνσταντινούπολις, μάρτυς οὕσα τῆς παιδείας, τῶν φρονιμάτων καὶ τῶν πολλῶν ἄλλων ἀρετῶν τοῦ χρυσοῦ τούτου νέου, ἐγγυᾶται πρὸς τοὺς Χίους τῶν λόγων ἡμῶν τὴν ἀλήθειαν.

στον ἐξ αὐτῆς προσιόμενον τὴν διατήρησιν τῶν εὐρισκομένων ἐμπορικῶν πλοίων μας, τὴν βελτίωσιν τῆς Ναυτικῆς μας, καὶ τέλος πάντων τὸν ἐξ αὐτῆς καὶ ἐκ τοῦ Θαλασσοῦ ἐμπορίου ἐλπιζόμενον χρηματικὸν πλουτισμόν μας. Ἄς συγχαρῶσι λοιπὸν μετ' ἐμοῦ ὅλοι κοινῶς οἱ ὁμογενεῖς, καὶ κατ' ἐξοχὴν οἱ ναυταῖμας, καθότι ὁ φιλογενὴς καραβοκύριος Νικόλαος Κεφαλαῆς, ἐκ τῆς νήσου Ζακύνθου, αἰσθανθεὶς τὴν λυπηρὰν ἔλλειψιν τοιοῦτου συγγραμματος, καὶ ἐπιθυμήσας νὰ τὴν ἀναπληρώσῃ τὸ κατὰ δύναμιν, ἐκατέρωθωσε νὰ συντάξῃ τοιοῦτον περὶ Ναυτικῆς σύγγραμμα, ἐπιγραφόμενον, ὍΔΗΓΙΑ ΘΑΛΑΣΣΙΟΣ Κ. Τ. Λ., συνερανισθεὶς τὴν ὕλην ἀπὸ συγγραφεῖς Ἰταλοῦς, Γάλλους, καὶ Ἀγγλους, καὶ ἐπαυξήσας τὸ πόνημά του μὲ διαφόρους ἰδίαις παρατηρήσεις, τὰς ὁποίας ἔκαμε χρόνους πολλοὺς εἰς τὰς διαφόρους τοῦ Θαλασσοπορίας. Μᾶς ἐχάρισεν ὁ πολύπειρος οὗτος Θαλασσοπόρος καὶ ἕτερον σύγγραμμα, Νομοθετικὸν τῆς Ναυτιλίας, ἐπ' ὀνόματι ΘΑΛΑΣΣΙΟΣ ΝΟΜΟΘΕΣΙΑ Κ. Τ. Λ. Κ. Τ. Λ. τὸ ὁποῖον ὄχι ὀλιγώτερον εἶναι χρήσιμον εἰς τὴν Ναυτικὴν πρὸς τελειοποιήσιν αὐτῆς, καὶ τὴν εὐτακτον καὶ καλὴν διαγωγὴν τῶν Θαλασσοπλουούντων. Κατ' ἐπίμονον δὲ ζήτησιν τινῶν φίλων του ἐκδίδει καὶ Χάρτιν τῆς Μαύρης Θαλάσσης, προσέτι καὶ ὅλης τῆς Μεσογείου, τῶν ὁποίων τὸ σχέδιον ἐσχημάτισε κατ' ἰδίαν ἐπίνοιαν εἰς τὸν περίπλουν του. Ὅλα ταῦτα ἄρχισαν νὰ τυπώνωνται ἐδῶ, προθύμως ἐπιστατοῦντος αὐτοῦ τοῦ συγγραφέως. Ἐμενεν ἄρα εἰς μόνον τὸν φιλότιμον καὶ φιλογενὴ τοῦτον ἀνδρα ἡ δόξα, ὄχι μόνον νὰ πληρώσῃ τὴν ἐπιθυμίαν τοσούτων χιλιάδων Θαλασσοπόρων μας, οἵτινες πρὸ χρόνων θλιβόμενοι εἰς ἄκρον διὰ τὴν ζήτησιν τοιοῦτου συγγραμματος διδακτικοῦ τῆς τέχνης των, ἤνυχοντο ἐκ ψυχῆς τὴν εἰς φῶς ἐκδοσίν του, ἀλλὰ καὶ νὰ ἔχῃ τὴν γλυκεῖαν βεβαιότητα, ὅτι καὶ ἐκπληροῖ μέρος τῶν καθηκόντων αὐτοῦ εἰς τὴν κοινὴν ἡμῶν μητέρα, καὶ ἀφελεῖ τὰ μέγιστα τοὺς συντεχνίτας του. Τὸ ὄνομα τοιοῦτου ἀνδρός, ὃς τις μάλιστα ἐκτὸς τῶν μεγάλων του κόπων κατέβαλε καὶ ἐξ ἰδίων τὴν πρὸς τύπωσιν τῶν συγγραμμάτων του δαπάνην, πρέπει νὰ ἐγχαραχθῇ αἰωνίως εἰς τὴν μνήμην ὅλων τῶν ὁμογενῶν· εὐχομαι δὲ νὰ ἐμπνεύσῃ εἰς τὰς φιλογενεῖς ψυχὰς τῶν πεπαιδευμένων καὶ ἀγχινῶν Θαλασσοπέρων μας καὶ τὴν εὐγενὴ συνερίσταν τοῦ νὰ συνεισφέρωσι καὶ αὐτοὶ κατὰ μίμησιν τοῦ Καραβοκυρίου Κεφαλαῆ ὅσα δύνανται εἰς τὸ κοινὸν καλὸν τῆς πατρίδος.

Κ. Κοκκινάκης.

ὡς πρὸς τὰς ὀπτικές γνώσεις τῶν παλαιῶν· Τρίτον· ἂν εἶ-
ναι ἄξιον ἱστορικῆς πίστεως.

Π ρ ὠ τ ο υ Τ μ ῆ μ α .

Ἦτον δυνατόν νὰ καὶ μὲ φλογιστικά κάτοπτρα
ἓνας ἐχθρικοῦς σόλος, σεκόμενος ἔμπροσθεν
εἰς τὰς Συρακούσας;

Ὅτι τὸ ἡλιακὸν φῶς, τὸ ἀπὸ τὴν ἐπιφάνειαν κοίλου κα-
τόπτρου ἀντανακλάμενον, συγκεντρύνεται εἰς ἓν μικρὸν μέ-
ρος, καὶ ἀποκτᾷ τὴν δύναμιν νὰ ἀνάπτη εἰς τὸ σημεῖον
αὐτὸ καύσιμα σώματα, τοῦτο εἶναι ἀναντιρρήτως ἀποδειγ-
μένον· καὶ κατὰ τὸ διάφορον μέγεθος καὶ σχῆμα τοῦ κα-
τόπτρου, εἶναι διάφορον καὶ τὸ ἀπόστημα τῆς ἐξίας, τὸ ὁ-
ποῖον μὲ τὴν θεωρίαν μὲν ἔμπορεῖ νὰ μεγαλώσῃ ἀπροσδιό-
ριστα, πραγματικῶς ὅμως ὄχι, ἐπεὶδὴ ἡ φύσις ἔβαλεν ὅρια, τὰ
ὅποια δὲν ἔμπορεῖ τινὰς νὰ ὑπερπηδήσῃ· καὶ διὰ νὰ κατα-
πείσθωμεν εἰς τοῦτο, ἄς λάθωμεν ἓν σφαιρικὸν κάτοπτρον·
ἡ ἐξία αὐτοῦ, καθὼς ἡξέυρομεν ἀπὸ τὴν Μαθηματικὴν, εὐ-
ρίσκεται εἰς τὸν ἄξονα τῆς σφαίρας καὶ εἰς τὴν μέσιν τῆς
ἡμιδιαμέτρου, ἀπέχει δηλαδὴ ἀπὸ τὸν πόλον κατὰ τὸ τέ-
ταρτον τῆς διαμέτρου· ἀλλὰ ἡ ἐπιφάνεια αὐξάνει ἀναλόγως
μὲ τὸ τετράγωνον τῆς διαμέτρου, λοιπὸν διὰ νὰ γένη τὸ
ἀπόστημα τῆς ἐξίας πολλὰ μεγαλύτερον, τὸ κάτοπτρον πρέπει
νὰ ἔχῃ τὴν ἐκτασιν, ὥστε ἡ τέχνη δὲν ἔμπορεῖ πλέον νὰ
τὸ κατορθώσῃ· Δὲν εἶναι προσέτι δύσκολον νὰ ἀποδειχθῇ,
ὅτι ἡ φλογιστικὴ δύναμις τῶν κοίλων κατόπτρων ἐλαττοῦ-
ται ἀναλόγως ὅπου αὐξάνει τὸ ἀπόστημα τῶν ἐσιῶν τους,
καὶ βαθμηδὸν καταντᾷ σχεδὸν ἡ ἰδία μὲ τὴν ἐνέργειαν σρογ-
γυλῶν ἐπιπέδων κατόπτρων ἴσων μὲ τὸ ἄνοιγμα τῶν κοί-
λων. Περὶ τούτου ὁ Marquis de Courtivron ἔγραψε μίαν μα-
θηματικὴν διατριβὴν, ἡ ὁποία εὐρίσκεται εἰς τ' ἀπομνημο-
νεύματα τῆς Βασιλικῆς Ἀκαδημίας τῶν Ἐπιστημῶν τῆς Γαλ-
λίας (ἔτ: 1747), καὶ τῆς ὁποίας τὰ ἐπόμενα εἶναι τὰ ἑξῆς:
Τὸ ἡλιακὸν φῶς, τὸ ἀντανακλάμενον ἀπὸ ἐπίπεδον κάτοπ-
τρον ἐνὸς ποδὸς διαμέτρου 50 πόδας μακρὰν, πρὸς τὸ συγ-
κεντρούμενον εἰς τὴν ἐξίαν κοίλου κατόπτρου, τὸ ὅποῖον ἔ-
χει ἐνὸς ποδὸς ἄνοιγμα καὶ ἀπόστημα ἐξίας 50 ποδῶν, ἔχει
λόγον = 184 : 314· εἰς 100 πόδας ἀπέσταν ὁ λόγος τῶν

δυνάμεων δύο τοιούτων κατόπτρων εἶναι = 248 : 314, εἰς 150 πόδας ἀπόσασιν = 267 : 314 καὶ οὕτω καθεξῆς· Ἐξ αὐτῶν τῶν παρατηρήσεων γίνεται φανερόν, ὅτι κοῖλα κάτοπτρα ἱκανὰ νὰ ἀνάψουν μακρυνὰ σώματα, δὲν ἡμποροῦν νὰ βαλθῶν εἰς χρῆσιν· Ἐκτὸς τούτου ἡ δύναμις αὐτῇ τῶν κοίλων κατόπτρων ἐνεργεῖ μόνον εἰς μίαν καὶ τὴν αὐτὴν ἀπόστασιν, προσέτι καὶ τὸ κάτοπτρον, καὶ ὁ ἥλιος, καὶ τὸ καύσιμον σῶμα πρέπει νὰ εὐρίσκωνται εἰς τὸ ἴδιον ἐπίπεδον· ἡ ἐνέργεια λοιπὸν γίνεται μόνον εἰς μίαν ὀρισμένην ἀπόστασιν, καὶ ὀρισμένην θέσιν τοῦ σώματος, ὅπου θὰ καὶ· καὶ ὅταν αὐτὰ ὀλίγοντι μεταβληθῶν, ἀποτυχαίνει τὸν σκοπὸν τοῦ κατόπτρου. Ὁ Porta ἐδόξαζεν, ὅτι αἱ δυσκολίαι, ὅπου συντροφεύουν τὴν χρῆσιν ἐνὸς μόνου κοίλου κατόπτρου, ἡμποροῦσαν νὰ σηκωθῶν, ἂν ἔπαιρνε τινὰς δύο παραβολικὰ κάτοπτρα καὶ τὰ ἔθετε μὲ τρόπον, ὥστε αἱ ἡλιακαὶ ἀκτῖνες, ὅπου εἰς τὴν ἐξίαν τοῦ ἐνὸς συνέρχονται, νὰ ἐπιπταν εἰς τὸ ἄλλο, καὶ νὰ ἀντανακλῶνταν ἀκολουθῶς εἰς παράλληλον εὐθύνσιν (*). καθένας ὅμως βλέπει, ὅτι δι' αὐτῆς τῆς παραλλήλου εὐθύσεως ἡ ἐνέργειά των γίνεται πολλὰ ἀδύνατη· διὰ τοῦτο αὐτὴν τὴν γνώμην, καθ' ὅσον ἐγὼ ἡξεύρω, κανεῖς δὲν τὴν ἀποδέχθη.

Ἐκ τῶν εἰρημένων γίνεται φανερόν, ὅτι τὰ κοῖλα κάτοπτρα ἐκ φύσεώς των δὲν ἡμποροῦν νὰ προξενήσουν τὴν ἐνέργειαν περὶ τῆς ὁποίας ὁ λόγος· τοῦτο τὸ ἀποδέχθησαν ἐκ συμφώνου, καὶ ὅλοι ὅσοι ἐνασχολήθησαν εἰς αὐτὸ τὸ ἀντικείμενον, καὶ μάλιστα ὁ Ἀνθέμιος, ὁ Kircher, ὁ Buffon καὶ ὁ Dupuy τὸ λέγουσιν ρητῶς εἰς τὰ συγγράμματά των, τὰ ὅποια μετ' ὀλίγον θὰ ἀναφέρωμεν, καὶ τὸ ἐπικυρόνουν μὲ ἱκανὰς ἀποδείξεις.

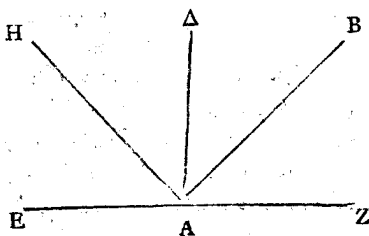
Τί ἐνέργειαν ὅμως ἡμποροῦν νὰ ἔχουν πολλὰ ἐπίπεδα κάτοπτρα βαλμένα τὸ ἓν κοντὰ εἰς τὸ ἄλλο; περὶ τούτου πολλοὶ σοφοὶ ἔκαμαν ἰδιαιτέρας ἐξετάσεις, κ' ἐπῆγασαν ἐξ θεωρίαι κατὰ τὸ μᾶλλον καὶ ἥττον ἄξια προσοχῆς, καὶ τὰς ὁποίας θὰ ἀναπτύσω ἐδῶ μὲ συντομίαν.

(*) Ἰδὲ περὶ τούτου G. C. Busch. Handbuch der Erfindungen. Th. II. S. 199.

Θεωρία τοῦ Ἀνθεμίου.

Ἡ πρώτη Θεωρία εἶναι τοῦ Ἀνθεμίου, ὁ ὁποῖος ἐγεννήθη εἰς τὰς Τράλλεις τῆς Λυδίας, καὶ ἐξοῦσεν ἐπὶ τοῦ Καίσαρος Ἰουστινιανοῦ τοῦ πρώτου. Αὐτὸς ἐδόθη κατ' ἐξοχὴν εἰς τὴν Ἀρχιτεκτονικὴν καὶ Μηχανικὴν. Ὁ Προκόπιος, ὁ Τζέτζης καὶ ὁ Ἀγαθίας ὁμολογοῦν μὲ λαμπροὺς ἐπαίνους τὴν ἀξιοτιμὴν αὐτοῦ, καὶ ἀναφέρουν μάλιστα μερικὰς ὁξύνους ἐφευρέσεις αὐτοῦ, τὰς ὁποίας ἐπερίγραψεν ὁ ἴδιος εἰς ἓν πόνημα, Περὶ παραδόξων μηχανημάτων, ἐπιγραφόμενον, ἀπὸ τοῦ ὁποῖου μόνον ἐν μικρὸν μέρος ἐσώθη, καὶ αὐτὸ ἕως εἰς τὰ μέσα τοῦ παρελθόντος αἰῶνος ἦτον παραχωμένον εἰς τῶν βιβλιοθηκῶν τὸν κομιστὸν. Ὁ Dupuy ὅμως εἰς τὰ 1777 τὸ ἐβγαλεν εἰς τὸ φῶς, τὸ ἐμετάφρασεν εἰς τὸ Γαλλικὸν καὶ μὲ ἀξιολόγους σημειώσεις τὸ ἐσαφηνίσεν (*). Εἰς αὐτὸ πραγματεύεται τέσσερα προβλήματα, καὶ τὰ τέσσερα εἰς τὴν Ὀπτικὴν ἀναφερόμενα· τὸ δευτερον πρόβλημα εἶναι τὸ ἐξῆς· „Πῶς ἢμπορεῖ νὰ κατασκευασθῇ ἓν ὄργανον, ἐπιτήδειον νὰ προξενήσῃ διὰ τῶν ἡλιακῶν ἀκτίνων ἑξαψιν εἰς τὸν δοθέντα τόπον, ἀπέχοντα τοῦλάχιστον μίαν βολὴν τόξου (**); „Ἴδου ἡ λύσις.

Ἡ AB ἔστω μία ἡλιακὴ ἀκτὶς προσβάλλουσα εἰς τὸ σημεῖον A τοῦ ἐπιπέδου κατ' ἑστέρου EZ. Ἡ ἔστω τὸ σημεῖον, ὅπου ζητεῖται ν' ἀντανакλασθῇ ἡ ἀκτὶς BA. τράβιξε τὴν εὐθεΐαν AH, κόψε εἰς τὴν μέσῃ τὴν γωνίαν BAH

διὰ τῆς ΔΑ, καὶ θέσε τὸ κάτοπτρον μὲ τρόπον, ὥστε ἡ ΔΑ νὰ εἶναι κάθετος εἰς τὸ ἐπίπεδόν του κατὰ τοὺς νόμους λοιπὸν τῆς Ὀπτικῆς ἡ ἀκτὶς AB θ' ἀντανакλασθῇ κατὰ τὴν AH εὐθεΐαν, καὶ θὰ περάσῃ ἀπὸ τοῦ H σημείου, ὅσον καὶ ἂν ἀπέχῃ ἀπὸ τοῦ κατόπτρου.

(*) Fragment d'un ouvrage grec d'Anthemius sur les Paradoxes en Mécanique. Revu et corrigé sur quatre manuscrits, avec une traduction Française et des Notes. Par. M. Dupuy. 1777.

(**) Πῶς ἂν εἰς τὸν δοθέντα τόπον ἀφ' ἑσῶτα οὐκ ἑλαττον ἢ τέξου βολὴν κατασκευασθῇ ἑξαψιν γίνεσθαι διὰ τῶν ἡλιακῶν ἀκτίνων.

Κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον ἡμπορεῖ τινὰς καὶ δι' ἄλλων ἐπιπέδων κατόπτρων νὰ κατορθώσῃ, ὥςτε πολλὰ ἡλιακὰ ἀκτίνες ν' ἀντανakλασθοῦν εἰς τὸ σημεῖον Η, καὶ ν' ἀποκτήσουν ἰκανὴν δύναμιν νὰ ἀνάπτουν εἰς αὐτὸ καύσιμα σώματα· δὲν ἀπαιτεῖται λοιπὸν ἄλλο, παρὰ ἓνας ὀρισμένος ἀριθμὸς ἐπιπέδων κατόπτρων νὰ ἐνώθουν εἰς τὸ ἀναμεταξύτων μὲ τοιοῦτον τρόπον, ὥςτε νὰ προξενήσουν αὐτὴν τὴν ἐνέργειαν· καὶ εἰς τοῦτο ὁ Ἀνθέμιος ἐπινόησε τὸ ἐξῆς:

Πᾶρε ἐπτὰ ἑξαγωνικά καὶ ἰσομεγέθη ἐπίπεδα κάτοπτρα, βάλε εἰς τὸ πλάγι τῶν πλευρῶν τοῦ ἐνὸς μίαν πλευρὰν καθενὸς τῶν λοιπῶν κατόπτρων μὲ τρόπον, ὥςτε νὰ μὲν μεταξύτων πολλὰ μικρὸν διάστημα, καὶ αἱ μικραὶ τῶν διαμέτροι ἀνὰ δύο, ἐκβαλλόμεναι νὰ συμπέπτουν (*), ἔπειτα σὺν αὐτά μὲ τρόπον, ὥςτε τὰ πλαγινὰ νὰ κινούνται περὶ τὸ μεσαῖον διὰ λεπίδων, ἢ διὰ γυγγλυμάτων εἶναι λοιπὸν φανερόν, ὅτι, ὅταν ὅλα τὰ κάτοπτρα εἶναι εἰς τὸ αὐτὸ ἐπίπεδον, δὲν ἐνόνονται αἱ ἡλιακὰ ἀκτίνες· ὅταν ὅμως τὰ πλαγινὰ κλίνουν πρὸς τὸ μεσαῖον, τότε αἱ εἰς αὐτὰ προσβάλλουσαι ἀκτίνες ἀντανakλῶμεναι πλησιάζουν τὴν τοῦ μεσαίου, καὶ ἐπομένως ἡμποροῦν ὅλα νὰ συνέλθουν εἰς τὸν ἴδιον τόπον· Ἄν ἐνώσῃ τινὰς καὶ ἄλλα παρόμοια κάτοπτρα περὶ τὰ πλαγινὰ, ὥςτε νὰ κλίνουν πρὸς αὐτὰ, καὶ ν' ἀντανakλοῦν τὰς ἀκτῖνας εἰς τὸ ἴδιον σημεῖον, τότε συνέρχονται εἰς τὸ αὐτὸ σημεῖον, ὅσαι ἀκτίνες καὶ ἂν θέλωμεν· Ὁ Ἀνθέμιος ὅμως κρίνει σκοπιμώτερον, αὐτὶ νὰ συνδέωμεν πολλὰ κάτοπτρα μαζὴ, νὰ μεταχειριζώμεθα πολλὰς τοιαύτας συνθέσεις ἀπὸ ἐπτὰ κάτοπτρα, καὶ κατὰ τὴν ἀπόστασιν τῶν σωμάτων, ὅπου θὰ κάψωμεν, νὰ τὰς βάζωμεν εἰς ἀρμόδιον μεταξύτων διάστημα· ἐπεὶ δὲ ὅσον πλησιέστερα εἶναι τὰ κάτοπτρα, τόσον σιμώτερα συμπέπτουν καὶ αἱ ἀκτίνες, καὶ ἀκολουθῶς δὲν ἡμποροῦν ὅλα μαζὴ νὰ ἐνεργήσουν εἰς μακρυνὰ ἀντικείμενα.

(*) Εἰς τὰ χειρόγραφα εὐρίσκεται ἀπὸ ἡττονος ὀλίγης διαμέτρου· ὁ Dury ὅμως λέγει, ὅτι αἱ λέξεις ἡττονος ὀλίγης εἶναι δύο διάφοροι ἀναγνώσεις, καὶ συνεζήχθησαν ἀπὸ ἀγνοίαν, καὶ συμπραίνει, καθὼς μὲ φαίνεται, ὀρθώτατα, ὅτι ὡς μικρὰν διάμετρον τοῦ ἐξαγώνου πρέπει νὰ ἐννοήσωμεν τὴν εὐθεῖαν, ὅπου ἐνόνει τὰ μέσα τῶν ἀντικειμένων πλευρῶν του, κατὰ σύγκρισιν μὲ μίαν μεγάλην διάμετρον, τὴν ἀγομένην δηλαδὴ ἀπὸ μίαν γωνίαν εἰς τὴν ἀντικειμένην της.

Αὐτὴ ἡ θεωρία θεμελιόνηται εἰς καθαρὰς τῆς Μαθηματικῆς ἀποδείξεις, εἶναι δὲ καὶ ἀπλούστατη καὶ διὰ τοῦτο ἀξιόσυστατη· καὶ δὲν μένει ἄλλο νὰ ἐπιθυμήτη τινας, παρὰ καὶ διὰ τῆς πείρας πραγματικῶς νὰ ἐπικυρωθῇ· κατωτέρω δὲ νὰ ἰδῶμεν τί ἔκαμαν ὡς πρὸς τοῦτο ὁ Kircher καὶ ὁ Buffon.

Θεωρία τοῦ Τζέτζη.

Ἐνας ἀπὸ τοὺς ὑπερτινὺς συγγραφεῖς, ὁποῦ γράφουν μὲ θαυμασμόν περὶ τῶν μηχανικῶν ἐφευρέσεων τοῦ Ἀρχιμήδους εἶναι καὶ ὁ Τζέτζης, ὁ ὁποῖος ἐξοῦτεν εἰς τὸν 17^{ον} αἰῶνα· Εἰς τὸ σύγγραμμά του τὸ ἐπιγραφόμενον βιβλίον ἱστορικὸν ἀφιερώνει ἓν ὁλόκληρον τμήμα εἰς αὐτὰ τὰ κατασκευάσματα, ὅπου περιγράφει διεξοδικὰ καὶ ἐσφαλμένα πᾶς αὐτὸς ὁ Μηχανικὸς ἔκαυσε τὸν ἔμπροσθεν εἰς τὰς Συρακούσας Ῥωμαϊκὸν σόλον· καὶ ἰδοὺ ἡ ἰδία του περιγραφή(*) :

Ὅταν ὁ Μάρκελλος ἀπομάκρυνε τὰ καράβια ὡς μίαν βολὴν τόξου, ὁ γέρον (ὁ Ἀρχιμήδης) ἐκατασκευάσεν ἓν ἐξαγωνικὸν κάτοπτρον, καὶ ἀφοῦ εἰς ἀνάλογον διάστημα ἀπὸ τοῦτο τὸ κάτοπτρον ἔστησε τοιαῦτα μικρὰ τεγωνικά κάτοπτρα κινούμενα μὲ λεπίδας καὶ γυγγλῦμους, ἔβαλε τὸ μέσινον κάτοπτρον ἀντίκρυ εἰς τὰς ἡλιακὰς ἀκτῖνας, κατὰ τὴν εὐθυνσιν τῆς μεσημβρινῆς γραμμῆς, ἡ ὁποία περὶ ἀπὸ τὸ θερινὸν καὶ χειμερινὸν ἡλιοστάσιον· ἀντανεκλώμεναι λοιπὸν ἀπὸ τὰ κάτοπτρα αὐτὰ αἱ ἀκτῖνες, ἔγινε φοβερά ἐξαφῆς εἰς τὰ καράβια, καὶ εἰς ἀπόστασιν μιᾶς βολῆς τόξου τὰ ἔκαμε σάχτην.

Αὐτὸ τὸ κατασκευάσμα κατὰ πρώτην προσβολὴν φαίνεται σύμφωνον μὲ τοῦ Ἀνθεμίου, ἐπειδὴ καὶ τὰ δύο ἔχουν ἓν ἐξαγωνικὸν κάτοπτρον, περὶ τὸ ὁποῖον εἶναι καὶ ἄλλα

(*) Ὡς Μάρκελλος δ' ἀπέστησε βολὴν ἐκείνας (ὁλόκληρας) τόξου. Ἐξαγωνικὸν π. κάτοπτρον ἐτέκμηεν ὁ γέρον, Ἀπὸ δὲ διαστήματος συμμετρου τοῦ κατόπτρου, Μικρὰ τοιαῦτα κάτοπτρα θείς τετραπλά γωνίας Κινούμενα λεπίσιν καὶ τισι γυγγλῦμιν, Μέσον ἐκεῖνο τέθεικεν ἀκτῖνων τοῦ ἡλίου Μεσημβρινῆς, καὶ θερινῆς, καὶ χειμερινῆς, Ἀνακλωμένων δὲ λοιπὸν εἰς τοῦτο τὸν ἀκτῖνων, Ἐξαφῆς ἦρθη φοβερά πυρόδης ταῖς ἐλάσι καὶ ταῖς ἀπέτέφρωσεν ἐκ μήκους τοξοβόλου.

ἐξαγωνικά κάτοπτρα· ἐξεταζόμενον ὁμῶς προσεκτικώτερον εὐρίσκεται μεταξύτων μεγάλη διαφορά:

Πρῶτον· εἰς τοῦ Ἀνθεμίου, ὅλα τὰ κάτοπτρα εἶναι ἰσομεγέθη, εἰς τοῦ Τζέτζι ἐξεναντίας, τὰ πλαγινὰ εἶναι μικρότερα ἀπὸ τὸ μεσαῖον· Δεύτερον, εἰς τοῦ Ἀνθεμίου, τὰ πλαγινὰ εἰν' ἐξαγωνικά, καὶ εἰς τοῦ Τζέτζι, 24 γωνικά· Τρίτον, εἰς τοῦ Ἀνθεμίου, τὰ περίξ εἰν' ἐνωμένα μὲ τὸ μεσινόν, καὶ μένει πολλὰ ὀλίγον διάστημα μεταξύ, διὰ τὰ περιζρέφονται εὐκολώτερα, εἰς τοῦ Τζέτζι ὁμῶς ἀπέχουν κάμποσον ἀπὸ τὸ μεσαῖον· Τέταρτον εἰς τοῦ Ἀνθεμίου, τὸ μεσαῖον εὐθύνεται πρὸς τοῦ ἡλίου τὸν τόπον, καὶ εἰς τοῦ Τζέτζι ἔχει τὴν εὐθυσίαν τῆς μεσημβρινῆς γραμμῆς· Πέμπτον καὶ τελευταῖον, εἶναι μεγάλη διαφορά μεταξύτων ὡς πρὸς τὸν ὀπίθον αἱ ἀκτῖνες ἀντανakλῶνται· ἐπεὶδὴ εἰς τοῦ Ἀνθεμίου, ἀντανakλῶμεναι ἀπὸ κάθε κάτοπτρον συνέρχονται εἰς τὸ ἴδιον σημεῖον, εἰς τοῦ Τζέτζι ὁμῶς ἀντανakλῶνται πρῶτον ἀπὸ τὰ περίξ εἰς τὸ μεσαῖον, καὶ ἀπὸ τοῦτο εἰς ἓν ὠρισμένον σημεῖον.

Αὕτη ἡ τελευταία περίπτωσις δείχνει, ὅτι ὁ Τζέτζης δὲν ἐκατάλαβε τὸ πρᾶγμα, περὶ τοῦ ὁποίου γράφει, ἐκεῖνο δηλαδὴ, ὅπου ἀπαιτεῖται ἀναγκαίως εἰς τὸν σκοπὸν του, εἶναι καθ' ἑαυτὸ ἀδύνατον· ἐπεὶδὴ αἱ ἀκτῖνες αἱ ἀντανakλῶμεναι ἀπὸ τὰ μικρὰ εἰς τὸν μεγάλον κάτοπτρον πιγαίνουσι εἰς αὐτὸ συγκλίνουσαι, ἀναγκαίως λοιπὸν θ' ἀντανakκασθοῦν ἀπ' αὐτὸ ἀποκλίνουσαι, καὶ διὰ τοῦτο ἀκολουθῶς δὲν θὰ συνέλθουν ποτὲ εἰς τὸ ἴδιον σημεῖον· ἐκ τούτου φαίνεται ὅτι αὕτη ἡ θεωρία δὲν ἀξίζει τίποτε· δὲν εἶναι ὁμῶς ἀνωφελεὲς νὰ σημειώσωμεν μὲ ὀλίγα πόθεν ἔλαβε τὴν ἀρχήν της.

Ἀπὸ τοὺς συγγραφεῖς, τοὺς ὁποίους ἀναφέρει ὁ Τζέτζης πρὸς ἐπικύρωσιν τῆς διηγήσεώς του ὁ Ἀνθέμιος ὁ συγγραφεὺς τῶν παραδόξων ἀναφέρεται κατ' ἐξάίρεσιν, καὶ διὰ τοῦτο συμπεραίνομεν, ὅτι ἡ θεωρία του δὲν εἶναι ἄλλο τι, παρὰ μία ἐσφαλμένη καὶ κακῶς ἐννοημένη παράδοσις τῆς θεωρίας τοῦ Ἀνθεμίου· καὶ μῆτε εἶναι δύσκολον νὰ εὕρωμεν εἰς τὸ σύγγραμμα τοῦ Ἀνθεμίου τὰς περιόδους, ἀπὸ τῶν ὁποίων τὴν ἑσφαλὴν ἐννόησιν ἐγεννήθησαν αἱ ἀπάται τοῦ Τζέτζι.